

کۆمهله و تارى

: وارىگه و ناودارانى كورد

به ليكولينه وه ونوسين به شيوه ي دايره تولمه عاريف
به رگي به كه م

هه ركه سي فهره ننگ و زانين به دهس بيتي
ره حمهت و به ره كهت به سه ر خويدا ده باريتي (شه پۆل)

نوسه ر: محمده د صالح ئيبراھيمي (شه پۆل)

لاپه‌ره‌ی کتیب وه ک شاپه‌ره که روّحی ئیمه
بوّلا‌ی نورو روناکی ده‌خاته هه‌لفرین: ویلتیر.

ناسنامه‌ی کتیب:

کوّمه‌له و تارّی: وارگه و ناوداران‌ی کورد

به لیکوئینه وه ونوسین به شیوه‌ی دایره‌تولمه‌عاریف.
به‌رگی یه‌که‌م

- - نوسراوی: دوکتور محهمه‌د صالح ئیبراهیمی (شه‌پوّل)
- ویرستار: ئەندازیار مام ئازاد ئیبراهیمی.
- پیت‌چینی به کامپیوتیر: مؤئسه‌سه‌ی نه‌قش‌چه‌لیپا خانم تاهیره شامانیان

هه‌رکاتّی ده‌چمه‌ په‌رلانه‌ خه‌فه‌تمه؛ که ته‌مه‌ن، چهن
کورته، بوکه‌لک وه‌رگرتن له‌و سفره‌ره‌نگینه (شه‌پوّل).

ئهم کتیبه‌ پیشک‌شه‌ به‌ باوک و دایکم.

سه‌ره تا

به ناوی خوای به خسه‌رو دلاوا

کوردستان ئەو به‌هه‌شته ره‌نگینه به‌دریژایی میژوی ئیسلامه‌تی، وه له هه‌ر ده‌وارانی‌کدا، له هه‌ر چه‌شنه زانین و هونه ریکدا که باوی روژ بو بی به‌ده‌یان کوردی زاناو سه‌نگین و بی‌رورد و ده‌س ره‌نگین هونه‌نومایی یان تیدا کردوه و ناویان ده‌ر کردوه، ته‌نانه‌ت زو‌ر له‌و کورده به‌ ناووده ن‌گانه‌ی که ناچار بون به‌ زمانێ بیگانه، بنوسن و بیگانه که له‌سه‌ر خو‌ی حیسابی کردون و ناوی کوردی لی س‌ریونه‌ته‌وه. یا به‌ فه‌رموده‌ی حاجی قادری کو‌یی (له‌ به‌ر بی ده‌فته‌ری ون بون و فانی) به‌لام ته‌گه‌ر (له‌ هه‌شتیک مشتیک) و له (کو‌شکی خشتیکیش) ماوه هیشتا هه‌ر زو‌ر ده‌وله‌ مه‌ندین. به‌ واتایی تر سه‌ره‌ رای ته‌مانه‌ش که له‌ کورد داگیر کراون، هی‌مان له‌ سه‌ر رو په‌ره‌ی میژوی گه‌له‌ بیگانه کاندای هی‌نده‌مان کوردی دانا و زانا ماون که خو‌مانیان پ‌یوه رابنن و به‌ راشکاوی به‌ دنیا بلین ئیمه‌یش له‌ کاروانی ژیارو شارستانیته‌تی مرودا ده‌سه‌ چیه‌لی خو‌مان هی‌ناوه. - بو‌وینه: ۱ -

له‌ سه‌حابه‌ی پیغه‌مبه‌ری ئیسلام زاتیکی وه‌ک: جابان کوردی و ته‌بو به‌سیرئینی جابان کوردی که ته‌بو به‌سیر بن جابان کوردی بو‌ته‌ هو‌که‌ ته‌م ماده: (هه‌ر که‌س موسولمان بی، ده‌بی پیغه‌مبه‌ر بیداته‌وه‌ ده‌س کافران) له‌ قه‌راردادی حوده‌بیه. به‌سودی ئیسلام هه‌ لوه‌شپته‌وه (بروانه‌ پیتی ج الاصابه‌ نوسراوی حافزکوری حه‌جهر عه‌سقه‌لانی، ته‌فسیری روحولمه‌عانی نوسراوی عه‌للامه‌ شه‌هابه‌دین مه‌حمود، ته‌به‌رانی، سه‌غیر و که‌بیر، بروانه‌ په‌ند یا ته‌مسالی قورئان له‌ باسی حه‌جی عه‌مره‌دا نوسراوی شه‌پۆل، چاپی ۱۳۶۲ په‌ره‌ی ۱۵۴ تا ۱۱۹) - ۲ - له‌ زانایان که کوری خه‌لدون (ابن خلدون) له‌سه‌ر زانایی و خزمه‌تی کوردان شایه‌دی داوه و نوسویه‌تی: «... بنچینه‌ی پیگه‌ی زانین و ته‌ده‌ب چوارکتیبه، دوانیان کورد نوسویه‌تی: ۱ - ته‌ده‌بولکاتب نوسراوی کوری قوته‌بیه‌ی دینه‌وه‌ری کوردی لای کرماشان - ۲ - نه‌وادری نوسراوی ته‌بو عه‌لی ئیسماعیل قالی دیار به‌ کری کورد. «په‌ره‌ی ۱۱۷۵ مقدمه‌ی ابن خلدون ج ۲» چاپی چواره‌می سالی ۱۳۶۲ی هه‌تاوی و ریساله‌ی تاریخی عولومی ئیسلامی نوسراوی دوکتور جه‌لال هومایی که نوسه‌ری ته‌م دیرانه‌ ته‌م ریساله‌ی له‌ زانکو‌ی ئازادی ئیسلامی و (دانشکده‌ی قضایی و خدماتی ئیداری) له‌ تاران به‌ ده‌رس وت وه‌ته‌وه. - یا زانایه‌کی وه‌ک ته‌بو حه‌نیفه‌ دینه‌وه‌ری که عیلمی (ریاضی): ریازی و گیاناسی هی‌ناوه‌ته‌ نیو فه‌ره‌ه‌نگی ئیسلامی و ته‌م فه‌ره‌ه‌نگه‌ی پی غه‌نی کردوه و له‌و زانستانه‌دا خاوه‌ن بیرورا بووه و

که شفیاتیکیشی له زانینی شیمی داهه‌یه، عه‌بدو سه‌لام ماردینی عیلمی (ریاضی) و گیاناسی هیناوه‌ته نیۆ فه‌ره‌ه‌نگی ئیسلامی و روژ کاریکیش سه‌روکی زانینگه‌ی قاهیره‌ی شاری میسر بووگه - ئیمام ئه‌وره‌حمان خازینی، کوری ره‌سولی زه‌کی سابلاغی ریازی زانانی ناودار، محیدینی خه‌لاتی که له دانانی ره‌سه‌د خانه‌ی مه‌راغا هاری کاری خواجه‌ نه‌سیری توسی کردوه - (قاضی القضاة علامه کمال‌الدین) هه‌و لیری که به (قدوة المحققین، سلطان الحکما) ناوداره که له عیلمی ریازیشدا هه‌رشه پۆلی داوه - (ابن‌الحاجب) شاره‌ زوری دانهری (صرف و نحو و اصولی فقه) ئیسلامی، عوسمان ناودار به‌ کوری جنی دانهری (فقه‌اللغه)، ئه‌م زانا کوردانه ته‌نانه‌ت (بین، سیلاب، له‌ت، سرچیکا و مه‌فته‌عی واژه‌یان له زبانی عه‌ره‌بیدا دیاری کردوه - که له زمانی کوردیدا ئه‌گه‌ر دو حرف و یه‌ک بین بن ۱ - چر، در، پر، بر، چو، مو، شو، تو، دو، تو، دو، هو، مس، کز، مژ، دژ، دش، مر - ۲ - سی (حرف) بن، سی پیتی وه‌ک داو، راو، چاو، خاو. - ۳ - دو بین و چوار (حرف) بن وه‌ک: باوک: (با + وک) - مامر: (ما + مر) - پینج پیتی بن وه‌ک: هاوار: (ها + وار). نه‌خۆش: (نه + خۆش). □ شه‌ش پیتی وه‌ک: هه‌نجیر: (هه‌ن + جیر). و ... ۴ - سی بین بن وه‌ک: ئاره‌زو (ئا + ره‌ + زو) - چه‌وت پیتی وه‌ک: شاره‌زور (شا + ره‌ + زور) - هه‌شت پیتی وه‌ک هه‌ورامان (هه‌و + را + مان). پروانه - کتییی ژیناوه‌ری زانایانی کورد له جیهانی ئیسلامه‌تی دا چاپی ۱۳۶۴ مه‌هاره‌ت، تاران په‌ره‌ی ۶۵۹ تا ۶۵۲ .

و ... یا زیانه‌دین کوری ئه‌سیر ناودار به‌ نوسه‌ر که له ۵۵۸ له‌دا یک بووه و له ۶۲۷ ی مانگی وه‌فاتی کردوه که نوسراوه‌ که‌ی ئه‌م زاته سه‌باردت به‌ فیرده‌وسی و شانامه، کۆن‌ترین سه‌ر چاوه‌ی جیی بروایه به‌ عه‌ره‌بی و زۆر زانایانه‌و ورد شانامه‌ی هه‌ل‌سه‌نه‌نگاندوه‌و قسه‌ی ئه‌م زانایه، له نیۆ زانایانی ئیسلامی جیگای پروا و دل نیاییه. - دیاره‌ دو‌برای زاناو پر زانینی دیکه‌ی به‌ ناوی (عیزه‌دین) خییوی میژوی ئه‌ل‌کامل و (عه‌لامه، مه‌جده‌دین) که کوری خه‌له‌کانی کورد، له کتییی وه‌فه‌یات دا ستایشی زۆری کردوه - یا زه‌ینه‌دین ئامیدی که‌خه‌تی بو‌ ناینایان داناوه و شه‌ش سه‌د سال به‌ر له‌لویس برایل - ی فه‌رانسه‌وی ئه‌و کاره‌ی ئه‌نجام داوه یا (صدقی) زه‌هاوی ئه‌و شاعیره‌ فه‌یله‌ سوفه، که له سالی ۱۳۱۳ و ریکه‌وتی ۱۹۳۴ ی زاینی له‌گه‌ل (احمد حامد الصراف) دا له‌جه‌ژنی هه‌زاره‌ی فیرده‌وسی به‌شداری کردوه و له سه‌ره‌ه‌وای شانامه‌ی فیرده‌وسی له ئه‌شعاریکدا له دارولفتونی تاران خویندویه‌ته‌وه، ئه‌مه‌یش دو‌به‌یت له‌و شیعراوه‌ی زه‌هاوی:

(به‌ فردوسی از من سلامی برید پس از عرض حرمت پیامی برید)

(که ای شاعیر خفته در زیر خاک نهان از نظر دور از جان پاک)

که موفتی زه‌هاوی باوکیشی تاوه‌فاتی کرد موفتی شهرع و دینی به‌غا و ئه‌و ده‌وره بووه. یا شیخ شهر قاوی که سه‌روکی زانکو و فی‌رانکووی قاهره‌ی میسر بووه - زانایانی شماره‌زورو هه‌له‌بجه‌ی سوتاو هیروشمیما کوردستان و زانایانی دینه‌وه‌ری لای کرماشان له‌حیساب نایه‌ن، ئه‌ونه زورن. ئه‌وه‌یه ئیمام موحه‌مه‌د غه‌زالی فهرمویه‌تی: (فهره‌ه‌نگی ئیسلامه‌تی له‌سه‌ر چوارستون دانراوه، سی له‌وانه زانایانی شماره‌زور، ئامیدی دیار به‌کرودینه‌وه‌رن که کوردن - له‌پاشان فهرمویه‌تی: ئه‌گه‌ر خوا ئه‌و زانایانه‌ی به‌ئیسلا‌م نه‌دابا فهره‌ه‌نگی ئیسلامه‌تی ئاوا‌قه‌وام و ده‌وامی نه‌ده‌بو). (خدماتی موته‌قایلی ئوستاد شهید موته‌ه‌ه‌ری) چاپی یه‌که‌م و به‌رکولی دیوانی مه‌لای جزیری چاپی سروش - تاران سالی ۱۳۶۱ به‌قه‌له‌می شاعیری ناودار هه‌ژار ره‌حمه‌تی. - ۳ - له‌فه‌یله‌ سو‌فان‌که‌سانی وه‌ک شیخ شه‌هابه‌دین شیخی ئیشراق خیوی کتبی فه‌لسه‌فه‌ی ئیشراق - ۴ - له‌خواناسان و عوره‌فاکه‌سانی وه‌ک: عه‌بدو‌ل‌لار و دباری، (تاج‌العارفین) ئه‌بولوه‌فای کوردکه‌له‌ ۱۶ ی ره‌جه‌ی ۴۱۷ له‌دایک بووه و له‌ ۲۰ ره‌بیعی یه‌که‌م ۵۰۱ وه‌فاتی کردوه‌که‌ حه‌کیم سه‌نایی له‌په‌سه‌ندی ئه‌وزاته‌دا و تویه‌تی: (قرنها باید که تا پشت آدم نطفه‌ی / بو‌الوفایی گ‌ردگ‌ردد یا شود و یس قرن) - که چه‌ندین خه‌لیفه‌ی وک شیخ به‌تو، جاگیرلو، شیخ ماجد کوردی و شیخ مه‌ته‌ر بارزانی هه‌بووه (زریره‌ی زیرین چاپی هه‌ولیر ۱۹۹۹ ز - په‌ره‌ی ۱۶۱ تا ۱۵۱ - (قلائد الجواهر و به‌جة‌ الاسرار و شرح احوال) بابا تاهیر عوریان، بلاوکی ئاساری نیشتمانی تاران چاپی ۱۳۵۴ . حه‌کیم سه‌نایی له‌ نیوه‌ راستی سه‌ده‌ی ۵۲۵ له‌دایک بووه و له‌ ۵۹۵ ی مانگی وه‌فاتی کردوه - وه‌ شه‌مسی مه‌غریبیش له‌ په‌سه‌ندی ئه‌بولوه‌فای کوردا فهرمویه‌تی:

(این کرد پرچهره ندانم که چه کرده است کز جمله خوبان جهان گوی برده است)
(موسی کلیم است که دارد، ید بیضا عیسی است کزو زنده شود هرک بمرداست)
یا زاتیک‌ی وه‌ک شیخ شه‌هابه‌دین سوهره‌وه‌ردی له‌ نه‌وه‌کانی ئامو‌یه‌که‌ له‌ سالی ۵۳۹ له‌ دایک بووه و خیوی کتبی عه‌وارفولمه‌ عاریفه‌که‌ شیخی سه‌عدی شیرازی له‌ ستایشی دا فهرمویه‌تی:

(مقالات مردان ز مردی شنو نه‌ از سعدی از سه‌روردی شنو)
(مرا شیخ دانای مرشد شهاب دو اندرز فرمود بر روی آب)
(یکی آنکه در نفس خودبین مباش دگر آنکه در جمع بدبین مباش)
که شیعی‌ی ئاخ‌ر به‌راستی غه‌وغاده‌کا و گشت عه‌یب و هو‌ی ناکوکی نیوان مرو‌ده‌ده‌خا

و ده‌لی: چاره به‌دیهنانی وه‌حدته و برابته و به‌رابه‌ری و عه‌دالته و ... لابرده‌نی خودبینی و به‌دینیی‌یه. یا زاتیکی وه‌ک حیسامه‌دین چه‌له‌بی که مه‌ولانای رومی له سه‌ره‌تای به‌رگی ۲-۳-۴-۵ و ۶ ی مه‌سنه‌وه‌ی دا تاریفی نه‌وزاته ده‌کا و فه‌رمویه‌تی:
(چون ضیاء الحق حسام‌الدین عنان بازگردانید ز اوج آسمان
(چون بمعراج حقایق رفته بود)

(ای ضیاء الحق حسام‌الدین تویی که گذشت از مه بنورت مثنوی)

(ای ضیاء الحق حسام‌الدین راد اوستادان، صفارا اوستاد)

یا (تاج‌الدین) شنوئی که به (شیخ شیوخ الاسلام، سلطان المحققین، ملک‌الحکماء و الواعظین، سلطان المتکلمین، تاج‌الملک وال‌الدین محمود بن خداداد اشنوی)، نیوبراوه و خیوی کتیبی (غایة الامکان فی درایة المکان) ه یا نه‌بوعه‌لی رودباری که به‌جامعی شه‌ریعت، ته‌ریفته و حه‌قیقه‌ت نیوبراوه. - (کۆزانی فه‌ره‌نگی زمانی کوردی چاپی دوهم ۲۰۰۱/۲/۳ - په‌ره‌ی ۱۰۹ تا ۱۱۶ جه‌لدی سیوه‌م - چاپی نه‌ندیشه. تاران).
واسیلی نیکتین لای وایه چه‌له‌بی وازه‌یه کی کوردی و به‌واتای پاک، چاک و خودایه - (شهروردی) له‌زوانی عه‌ره‌بی و فارسیدا به‌کار نابری و له‌کوردی باکوری دا به‌واتای سور = سرخ = احمر به‌کار ده‌بری - وِردی - وه‌رد: به‌رد (و) ده‌بته (ب) وه (ی) بو‌نیه‌ته. له ته‌فسیر نوساندا - نه‌بوسعود عیمادی که ته‌فسیریکی به‌نیو (ارشاد العقل السليم الى مزايا الكتاب الكريم) نوسیه‌وه پروته ژی‌یه‌له نوکته‌ی ورد و جوان که نوسه‌ری نه‌م دیرانه بو‌ ته‌رجمه‌ی قورئان به‌کوردی له‌م ته‌فسیره که لکی وه‌رکرتووه و عیمادی له ۸۴ سالی داله ۹۸۲ ی مانگی وه‌فاتی کردوه و مادامه‌لعومر موفتی دیاری عوسمانی بووه و سولتان بایه‌زید دوجار جایزه‌ی به‌ته‌فسیره که‌ی داوه و زوری ریژله نه‌بوسعود گرتووه. بو‌زور دور بروین له‌شاری سنه که‌سانی وه‌ک ثایه‌توللا مه‌ردوچ هه‌لکه‌وتوه - خیوی فه‌ره‌نگی کوردی، به‌عه‌ره‌بی و فارسی له ۲ جه‌لدا - ئوستاد عه‌بدولحه‌مید به‌دیعو زه‌مان، دور دانه‌ی زه‌مان، یا (حاج شیخ محمد آیه‌النبی) سنه‌یی که له ۱۲۶۲ له دایک بووه و له ۲۱ زیحه‌جه‌ی ۱۳۵۱ ی مانگی وه‌فاتی کردوه و کتیبی (گلشن معرفت) له ۶ جه‌لدا داناوه و خیوی نه‌شعاری به‌زره به‌کوردی که فه‌رمویه‌تی:

(یاره‌ب من به‌نده‌ی په‌سه‌ندیده‌ی تو‌م هه‌رچی هه‌م ئاخ‌ر ئافه‌ریده‌ی تو‌م و ...)

(ده‌س به‌کارنیه، تا دل به‌کاربی دل بی‌دارنیه، تا دوس دیار بی)

یا نه‌بولوه‌فا موعته‌مه‌دی کوردستانی خیوی کتیبی (اصول فقه و ارث در اسلام) یا

(محمی‌الدین) صه‌بری نه‌وه‌ی (شیخ محمد نسیم) - ی نه‌وه‌ی سنه، که‌له میسر توانویه‌تی

له چاپخانه‌ی (کردستان العلمیه) قاهره که هی (فرج الله) زه کی کورد بووه. به یارمه‌تی (شیخ عبدالقادر) کوردی و (شیخ حسن) نه‌عیمی، کتیبی کوردی وه ک عه‌قیده‌ی مهرزیه به کوردی و به فارسی له ۱۳۵۲ له قاهره له چاپ‌بدا. یا زاتی وه ک (شیخ محمد) وه سیم ته‌وهل ته‌خته‌وی مه‌ردوخی که له بابه‌ت عیلمی هه‌یته‌ت و ئوستورلاب، نوسراوه‌ی هه‌یه‌و مه‌نزومه‌ی به‌گۆرانی، ژیان نامه‌ی پیغه‌مبه‌ر (د - خ) به زمانی کوردی داناوه، له پهنده و نه‌سحه‌ت، به زمانی کوردی، له عیلمی حساب وه قاعیده و زا‌کۆنی ته‌وه، به زمانی کوردی، له بابه‌ت پیغه‌مبه‌ره‌وه، به زمانی کوردی، له بابه‌ت نیوی یارانی پیغه‌مبه‌ر له (به‌در) دا به شیعری کوردی، له بابه‌ت ژماره‌ی سوره‌تی قورئانی مه‌کی و مه‌ده‌نی به‌شیعری کوردی و مه‌نزومه‌یه‌ک له بابه‌ت ته‌جوید به زمانی کوردی. یا زاتیکی وه ک (شیخ محمد) وه سیمی دوهم مه‌ردوخی سنه‌یی که شیخی موهاجری برای شه‌رحیکی له‌سه‌ر کتیبی (تهذیب الکلام) نوسیوه، ته‌ویش له سه‌ر شه‌رحی برا‌که‌ی کۆبه و په‌راویزی نوسیوه وه له قاهره‌ی میسر چاپ بووه و ته‌مه‌کتیبی خویندنی مه‌لا و فه‌قیانه له بابه‌ت شیخ عه‌بدولقادر موهاجر که له سالی ۱۲۷۱ی مانگی له هه‌رای (کاروانسه‌را) له شاری سنه و (دار الاحسان) هه‌جره‌ت ده‌کاو له‌گه‌ل شیخ نه‌سیمی برای ده‌چنه شاری سلیمانی، حه‌کیم مه‌وله‌وی کورد به‌شیعر فه‌رمویه‌تی: پارچه‌ی ته‌علیفات شیخ موهاجر - گرانه‌ن نیهن موشته‌ری و تاجر. یانی ته‌و کتیبه‌ عیلمیانه‌ی که شیخی موهاجر دایناون، ته‌ونه‌پروته‌ژین له نوکته‌ی وردی عیلمی بیجگه له مه‌وله‌وی، زانایی له ده‌وه‌را نه‌ماوه، نا‌بتوانی به‌ده‌رس به مه‌لا و فه‌قیانی بلی. هه‌روا کتیبه‌ داناوه‌کانی شیخی موهاجری به پارچه‌ی عالی پر‌قیمه‌ت شو‌به‌اندوه که‌نه‌بازرگانی و اهه‌یه‌بتوانی بیان فره‌وشی یا بیان کری - برواننه دیوانی مه‌وله‌وی کورد، په‌ره‌ی ۱۲۰ چاپی وه‌زاره‌تی فه‌ره‌نگ - به‌غا ۱۹۷۳ - ز.

یا (شیخ محمد سعید تختی) سنه‌یی که مه‌لا و موده‌رسی فه‌رگه‌ی مزگه‌وتی (دار الاحسان) سنه بووه و چوار‌کوری زانای وه ک: (شیخ عبدالقادر موهاجر - شیخ محمد و سیم دوهم - شیخ محمد نسیم - شیخ محمد جسیم حجة‌الاسلام) بووه. یا زاتیکی وه ک (شیخ محمد قسیم) که وه ک (شیخ محمد سعید تختی) برای خو‌ی مامۆستای ده‌رس بیژی فه‌یرانکۆی مزگه‌وتی (دار الاحسان) سنه بووه - مه‌ولانا خالد شاره‌زوری نوسخه‌ی جامیعه و نوسخه‌ی نابیغه‌ زانینی حکمه‌ت و ریازی و هه‌یته‌تی لا خویندوه و ئیجازه‌ی وه‌رگرتووه . - (برواننه تاریخ مشاهیر کرد، عرفا، علما، ادبا و شعرا جلد اوّل تألیف بابا مه‌ردوخ رو‌حانی شیوا سروس تهران ۱۳۶۴).

میژو نوسان ده‌لین: که له‌ور نه‌ته‌وه‌ی گو‌ده‌زی گیون، که گیو له زه‌مانی که یانی به‌سه‌ر

بابول راده گه‌یشت، کوری گیو، به‌ناوی ره‌هام یا (مامه‌ره‌هام) به‌فهرمانی خونکار به‌همه‌نی که‌یانی هی‌رشی برده سهرشام و ئور شه‌لیم و میسر و زه‌وتی کردن، که‌ ئه‌ونه‌ی جوسه‌ر بریوه که‌ ئاش به‌ خوین‌یان گه‌راوه، بوختونه‌سر، نازناوی ئه‌و ره‌هام - ه‌ کورده‌یه - په‌ره‌ی ۲۸ و ۲۹ ی میژوی ئه‌رده‌لان، لیکدانه‌وه‌و وه‌رگێرانی موحه‌قیق و شاعیری ناوداری کورد (عبدالرحمن شرف‌کندی: هه‌ژار) چاپی ۱۳۸۱ و ۲۰۰۲ ی تازه‌نگا.

نه‌و روژ: دهم و کاتی وردبونه‌وه و پیا‌چونه‌وه‌یه، له‌ رابوردو، هه‌روا به‌رنامه‌دانان بو‌دوا روژ، به‌ هیوام که‌ له‌ سالی تازه‌دا [۲۷۰۳ - ۲۰۰۳ ز - ۱۳۸۲ و ۱۴۲۴] ئه‌م شتانه‌ که‌ ده‌ینوسین له‌ ژياندا بیکر نه‌ به‌رچار. وه‌ به‌ کاری بێن له‌ ژین و ژياتناندا: -

۱- کات و ساتی بو‌ به‌ دیهینانی خه‌ونه‌ کاتنان، تاییه‌ت بکه‌ن تاگیانتان بگاته‌ ئه‌ستیره‌ کان.
۲- دهم و چاخ‌ بو‌ کارکردن ته‌رخان بکه‌ن، چونکا ده‌بێته‌ هو‌یی سه‌ر که‌وتن و پینگه‌یشتن و پیشکه‌وتن.

۳- چه‌ن ده‌میگ بو‌ بیرکردنه‌وه‌ دابنێن چونکا بیرکردنه‌وه‌ بناوان و سه‌ر چاوه‌ی وزه‌وه‌یه‌.

۴- دهم و ساتی بو‌ کایه‌ کردن دابنێن چونکا ده‌بێته‌ هو‌یی هیژ و جوان بو‌ونه‌وه.
۵- کات و ساتی بو‌ خویندنه‌وه‌ له‌ به‌رچاو بگرن چونکا مو‌تالا‌ کردن سه‌رچاوه‌ی عیلم و هونه‌رو زاینه‌.

۶- ده‌می بو‌ پیکه‌نین بگرن به‌ر چاو، چونکا که‌ندو کو‌سب که‌م ره‌نگ ده‌ کا.
۷- دهم و ساتی بو‌ ساغی و سلامه‌تی و بیه‌داشت ته‌رخان بکه‌ن، چونکا له‌ش ساغی گه‌نجینه‌ی ژیانه‌.

۸- کات و ساتی بو‌ پارانه‌وه‌ و عیباده‌ت کردن دابنێن، چونکا ته‌پو تو‌زی ئه‌نبو‌ژنه‌ی و ماددی له‌ چروچاوتان ده‌سریته‌وه‌ و له‌ خوا نێریکتان ده‌ کاته‌وه‌.

۹- دهم و کاتی بو‌ر‌اواردن له‌ گه‌ل دو‌ست و یاران، دیاری بکه‌ن. چونکه‌ ده‌بێته‌ هو‌یی شادی و خو‌شی.

۱۰- دهم و ساتی بو‌ تیشان دانی خو‌شه‌ویستی له‌ به‌ر چاو، بگرن چونکا هو‌یی له‌زه‌ت بردن له‌ ژین و ژیان، پیک دینی. (فیلیپ همبریت) وه‌رگێر به‌زمانی شیرینی کوردی: دوکتور محه‌مه‌د صالح ئیبراهیمی (شه‌پۆل).

نیشتمانی نه ته وهی کورد:

یونانیه کان له وی شه و خوشیان گوزهراند و خوراکێ زور و زه وهندیان دهس کهوت، ئەوان، سهبارهت بهو کهندوکۆسپ و دهردهسهریانهی که له کوردستان توشی ببون له نیو خویاندا بوئه کیان ده گیرایه وه.

یونانیه کان بو ماوهی چهوت روژ سهر زهوی کوردستانیان تهی کرد و له تهواوی شهو ماوهدا له گهل کورد، به قونه شهرو سهخترین و ئالوزترین دهرد و رهنج، خویان له دهس کورد، دهر باز کرد، کورده کان به شیوهیی وهها یونانیان توشی توشی و دهر دهسهری و عهزاب کردبو، کونیای مشکیان لی ببوووه قهسههری که شای ئیران و تیسافهرین، سهرداری شهوی نهیان توانیبوو به و جوژه دنیا له یونانیان، بکه نه چههرمه چوله که (گهرا نه وهی ده ههزار یونانی - گزنفون (۴۰۰ سال بهر له زایین)،

□ - هیچ کاتی کورد، ئیتاعهتی تورکی نه کردوه (بههائه دین بیوگرافی نوسی سولتان صهلاحه دین تهیبوی)

□ - کورد جهنگاوه رانیکی بی وینه له چیاو چردا (حهسهن ئهرفه ع).

□ - جهنابی ئاغای سهید محهمه د خاتهمی سهرکوماری ئیسلامی ئیران - له قسه کانی خویدا و توبه تی: (کورد له بوون و هه بونی ئیراندا حهق و مافی ههیه و ئیسلام و ئیران مه رهون و مه دیونی شهرافهت و جوامیری کورده - ئه گهر کورد نه بوایی مه علوم و دیار نه بو، ئیرانی ئه مرو چده بوو چی به سهر دههات - هیچ کهس ناتوانی بیژی: له کورد ئیرانی ترم، به لام به داخه وه له ۱۹۷۹ تا ۲۰ ی ئوکتوبری ۲۰۰۵ ز - له ئیران دهسه لاتداران باش سه ره نه جیان نه داوه ته کورد و کوردستان، به لکو هه میشه به چاوی (موسسه عمه ره ی نیشته جی) ته ماشای کوردیان کردوه.

□ - کورده کان مرو فگه لیکێ زور ره شید و بویر و نه ترسن (گز فون) سهرداری ناوداری یونانی).

□ - کورد له راست دژو دوژمناندا هه میشه وه ک دیواری پولوا بووه و نه سمرا ون و ره خنه یان تی نه کراوه. (لورد که زرین رامیاری ئینگلیسی).

□ - ههر سه د سواره ی کورد، به رامبه ره له گهل ههزار سواره ی ناکورد. (میرزا محهمه د حسین عه لیخان موسسه وفی).

□ - نادر شای هه وشار که خویی له هوژی قراخلوی کورده، له راست چه نگاوه رانی کورد، سهری ریژ و حورمه تی بو کورد، دانه واندوه.

□ - ئیمه هه میشه له راست دژو دوژمناندا میرانه زهق راوه ستاوین ئیمه دوین دوژمن

هه لمان قوربئی (ئه میر حسین خان کوردی زه عه رانلو).

به درخان پادشای کوردستان که فهرمویه تی: منم شای نیشتمانم، سولتانی عوسمانی ته گهر له من به هیزتره، دیاره من له و شه ریفرم. پیدولا کروا، له ۱۷۶۵ ز / پیوهندی ته فهندی، پاریس ۱۸۱۰ ز / په ره ی ۶۵ و کوچه را، راپه رینی نه ته وهی کورد، په ره ی ۲۱، ته رجه مه ی ئیبراهیم یونسی بلافوکی نیگا ۱۳۷۷ ی هه تاوی.

□ - شیخ عوسمان وائیلی بوخاری له په سه ندی کوردا به شیعر فهرمویه تی، ئه مه نمونه به ک له وه سیده دور و درێه ی ئه وزاته:

آیا منزل الأکراذ برکت منزلا
لنا فیه اقمار لمعارف تشرق

یانی ئه ی سه ر زه وی و نیشتمانی کورد، پیروز و پرپیت و به ره که ت بی، بو ئیمه له ویدا مانگی نور هه به که له ئاسمانی زانین و مه عاریفی ئه وه ی پرشینگ ده هاویشی، به خته وه بی، ئه ی نیشتمانی کورد، تو هه ر وه ک باغیکی، که شکوفه کانی ته حقیق و گو له کانی لیکوئینه وه، له دهرس و تنه وه، له ویدا به رده وام؛ وه ره ق هه لده درینه وه، له کوردستانا، گه و ره زانا یانیکمان هه به هه رساتی ده که وه یادیان، ئه سرینم به خور له چاو ده تکئی و به گر ئاگر ده گری و ده سوتی و ده بیته بو سو.

بروانه کتیبی کوئگره ی ریژدانان بو فره زانا و فره زانه کانی کورد، چاپی ۱۳۷۷ ی هه تاوی په ره ی ۹۲ قسه کانی دوکتور یه سربیی سه روکی ئه وکاتی زانکوی کوردستان، سنه و ئه علامی خه یره دین زه ره کلی ج ۴ چاپی ۶ بیروت ۱۹۸۴ ز - په ره ی ۲۰۶ و کوژانی فره هنگی زمانی کوردی (شه پۆل) ۳/۲/۱/۲۰۰ ز - تاران چاپی ئه ندیشه.

له ۱۸۸۰ راپه رین و بزای مه لیک غازی هه زره تی شیخ عوبه دیدیلا نه هه ری شاهی شه مزین، یه که م راپه رینی میلی و نه ته وه یی کورد بوو که ده سی به راپه رین کرد.

له ۱۹۴۶ له ۳۱ مارس مه لا مسته فا بارزانی رابه ری که بیری هه میسه زیندوی نه ته وه ی دابه شکراوی کورد، له سپای ده ولته تی کو ماری کوردستان له شاری فره هنگ و زانا و قاره مان پهروه ری مه هاباد به سه ر کو ماری پیشه وا قازی محمه ده، گه یشته پله ی ژه نرالی. له شکری عیراق هیرشیان بو (هه ندرین وزوزه ک) هینابو، تا بارزانی و بارزانیان له نیو بهرن، به لام بارزانی ژه نرال مسته فا، ئه وانی خسته ته له وه هه روه ک هه و ره تریشقه، دای به سه ر هیرش کارانی عیراقدا و زیاتر له (۲۰۰۰) ی لی کوشتن و له شکره کانی دیکه ی عیراق، تارومار کریان و بووه مه رگ و کاره سات بو له شکری عیراق و ئیعتیباری گه و ره و گرینگ و پوزی تیوی بو ژه نرال مسته فا بارزانی به ده س هیناو کورد و راپه رینی کوردی

به دنیا ناساند: (رنه موريس رابيرت رافونت (۱۹۶۷ - ز -) - له ۱۹۲۰ بزاوی سمکوی مهزن ده سی پی کرد و تا سالی ۱۹۳۰ - ز - بهره وام بو، له کاتی نیازدا دوست و دوژمنی خوٚت باش ده ناسی (پهندي کوردی).

چهن نوکتهی جوانی میژویی: نه ورۆزی کورده واری، جیمز موریه G.Morie له سه یاحه تنامه، ده وره ی دوهم پهره ی ۳۵۷، له سالی ۱۸۱۲ ز - ۳۱ ی ئوت «گه لاویژ» نوسیویه تی: هم مو سالی له ده ماوند جیژ نیک به ناوی عیدی کوردی ده گرن به و ناوه که به ده سی کاوه ی کورد، زو خاکی مار دوشی زالم و مارز، میشکی پژاوه و له نیو براوه. حه کیم عومر خه بیام له نه و روزنامه ی خویدا نوسیویه تی: «فهره يدونی کورد، ده ستوری به ئیرانیان دا که نه و روژهی وازو حاک گیراومیشکی پژا و ئیرانیان له ده س زولم و زوری نه و مارزه، رزگاریان بو، بیکه نه جیژن و شادی (جیژنی تول، تور هه لدان و تی هه لدان: tehaldan، له کوردستانی تورکیه، ئهرمه نی که له کوردستان ده ژین به و جیژنه کوردی یه، ده لئین: (دیانه ت ئاراج)، ههر چهن د زوربه ی ئهرمه نی به کان به و جیژنه ده لئین: (ته رانداز) و لایان وایه نه و جیژنی کوردی ئیره دی یه.

گوتی و ماد یه کن، سارگونی یه که م به بیی که تیهه نوسراوه کان (۳۷۰۰) بهر له زاین له شه ر به دژی گوتی یه کانی (ماد) سه ر که و تووه و سارگونی یه که م ئهمه ی به شانازی بو خوی نوسیووه. نه و نه نشان ده داگوتی و ماد بهر له و میژوه له کوردستاندا ژیاون، گوتی cutl نه ته وه و نیشته جیی که ونارای نیو دوروان: موزو پوتامیا: (بین النهرین) ه - نیکلات پیلاسه ر له گه ل نه و ماد - ه که به ناو کورتی یا گوتی شه ری کردوه.

دیاکو - ی ماد، له نیوان سالانی ۷۷۸ و ۷۴۵ بهر له زاین زیاتر له ۵۳ سال حوکومه تی کردوه و بو یه که مجار ئیمپه را توریکی گه وره ی له ئیرانی ئه وکات و ساته دا، دامه زرانده و. (تاریخی ماد، دیاکو نوٚف پهره ی ۵ و ۲۲۴)، دیاوه ماد - ه کورده کان کوٚمه ی سه ر به خوٚبان هه بووه (هیریدوت یونانی، ته واریخ پهره ی ۶۱ تا ۵۹)، هه خشته ره کوری دیاکو - ی ماد ۲۲ سال حوکومه تی کردوه و پر به هیریشه وه پهره ی به ده سه لاتی خوٚی داوه (ته واریخ ج ۱ پهره ی ۲۰۱ و هیریدوت پهره ی ۵۸ و تاریخی ماد، پهره ی ۳۳۴)، هه خشه ته ره له ۶۵۲ تا ۶۵۳ بهر له زاین له شه ری ئاشوردا، کوٚراوه و له ئه شکه و تی له نیریک دیی ئیندرقاشی نیریکی مه هابادی موکری نیراوه (فه قره قا Foraga)، ژاک دیمورگان له قه ولی راولینسون، ده نوسی: یه کی له به ده نه ی نه و ئه شکه و ته، به خه ت و که تیه ی په هله وی نوسراوه و دا پوٚسراوه که به موره که بی نوسراوه که پاک نایته وه، به لام له و کاته ی که دیمورگان خه ریکی لیکو لینه وه، سال (۱۱۰) سال بهر له زاین بووه و

زۆر بهی ئەو پیت و نوسراوانه (که تیبه یه) کریندراوه و به باشی نا خویندیرینه وه (جو جغرافیای خوراوا ی ئیران: (کوردستان)، ژاک دیمورگان ته رجهمه ی دوکتور کازم وه دیعی پهره ی ۴۴ به داخه وه ئەمرو پیته کانی کریندراوه وه نه ماوه (شه پۆل). - ئیستراپۆن جو جغرافی زان و روداوه نوس به و کوردانه، که بو بهرگه گرتن له بهر سه رماو گه رما بارده هینران و فیژده کران چلۆن خوراگرو بویر و نه ترس بن، به کورده ك Kordak نیویان ده با، (ئیستراپۆن کتیبی ۱۵ به ندی ۱۷، گوتی، کورتی یا کوتی به واتای مروی حهنگیه. حافیزی شیرازی به فارسی له بابته بی به شی کورده وه به شاعر فه رمویه تی (مه زه ن ده م زحیکمه ت کی ده ر وه قتی مه رگ - ئه ره ستو ده هه د جان چو بیچاره کورد). مه ولانا جه لاله دین به لخیش فه رمویه تی:

کورد، دیده م کوکونه د، ده ردی وه لی ده ردی مارا بین کی ئوده ر، دیدی کورد
 ئه ر ده شیرزی با به کان و بنه ماله که ی (ساسانیان، کورد بون و له مه له ندی ئیستای ئوستانی
 فارس و شیراز ژیاون و ده چنه وه سه رگوتی و ماده کان: (کورد) شیراز که شیراز، سیراج و
 شیریز بووه، کوردی یه و له فارسی دا واتای به و جوژه ی نیه و، واتای بوته نوسراوه.
 فیژده وه سی توسی له باسی پادشایی ئه رده شیرزی با به کاندای به شاعر فه رمویه تی:
 ... سیاھی زئیسته خربی مه ر بورد بشود ساخته تا کونه د، جهنگی کورد
 چو شاه ئه ر ده شیر ئه نده رامه د به ته نگ په زیره شوده ش کورد، بی مه ر به جهنگ
 یه کی کار بود خوار و دشوار گه شت ئه با کورد، کیشوه ر، هه مه یار گه شت
 یه کی له شگری کورد، شود، پارسی فزوتته ر ز کوردان یه کی دو به سی.
 ج ۸ شانامه پیوه ند به داستانی ئه رده شیرزی با به کان.

ئه رده شیرزی با به کان دینی زه رده شتی کرده دینی ره سمی و په ره ی پیدای هه روکو
 سه فه وی یه کانی کورد له ئیران له کاتی ده سه لاتا شیععه گه ری یان کرده ره سمی و په ره یان
 پی دا. له کوردیدا قسه یه ک هه یه، که به ئافره تی زاناو داناو له کارزان ده لین: ده لی سهر
 سپی خیلی سیتیانه، تو بلی دی (قه لای ره سوله سیت) له سه ر چومی مه جیدخان (ته ته هو:
 زه رینه چه م) پیوه ندی هه بی و ئه و خانمه سه رسپیه ی خیلی سیتان، ئه و نه ژیر و به
 مشور بووه له کورده واریدا، ئافره تی کوردی عاقل و له کارزان به و، ده شو به ندی.
 مینورسکی ده نوی: به ره ی مرو له سه رگوتی ئه م ره وی یه هوژی کوتر و قه دیمی تر له
 کورد، له نیودوروان: موز و پوتامیا: (بین النهرین) دا نابیتی، کورد، له روانگای مینورسکی
 یه وه. بر وانه کتیبی وه حده تی قه ومی کورد و ماد و مه نشه ء، نیراد و تاریخی ته مه دونی

کوردستان، زانای موحه قیق: حه بیبوللای تابان چاپی یه که م ۱۳۸۰ ی هه تاوی تاران
 زه گروتی Zagroti ناوی شاریکی که ونارای ماد - ه که یونانیان (۵۸۵ بهرله زاین)
 کردویانه ته زاگروس. جا به پیی تاریخ، میژوی ماد، - ماد له زه گروتی و ده ریاجهی ورمی
 Ourmiyya ئورمیه، یانی (ههلقولینی ئاو، ئاوی پاک) له زاری په هله ویدا (چی چيست)
 له زاراوهی ئاویستایی (چئی چست) تاده ماوه ند، (ئوستو باوه ند Ostun-a-Vand:
 (ده مباوه ند) که ویری خوئی (نهمه ک) له دهشتی ئیراندا و له ماهیده شت، کیوه کانی
 بهختیاری، شوشتهر، نیشته جیبون و له ئاکامدا deiokas دیاکوی کوردی ماد، یه ک
 ده ولت و یه ک ئیمپراتوری گه وره ی بویه که مجار له ئیرانی ئه و سه رده مه دا ساز داوه و
 هه ر شه ش هۆزه گه وره که ی ماد - ی ئه و کاته ی یه که خستوو ه؛ دیاکو ئه و ئیمه
 په راتوری یه ی به سه روکی و رابه ری خوئی پیک هیناوه. ده ولته تی ماد، داریوشی ماد - ی
 (گیرشمن، کتیبی موقه ده س، عه هدی عه تیق کوردانی گوران و... په ره ی ۱۰ هه ره وهی)
 - کورد، هه ره وه شه ش هۆزه گه وره ی ماد - ه (ماد - ی بوزایی Bousai، په رته کینویی
 Paritakiani، ماگویی magoi، به ردیوئی Boudioali، ستروخاتس Bousai و ئیرزانتوئی
 Arizantoi که له هه زاره ی سیوه م و... به رله زاین له سه ره ئه م خاکه ی خویمان و ماله باوانیان
 ژیاون. دیاره سه رزه وی ماد به ناوی ماد - ی چکوله: (ئاترو پاتن) و ماد - ی گه وره. (ئاتر
 atr به واتای ئاور - ه نیوه بو سه ر زه وی یه ک که یونانیا به ئاترو پاتن) سوره یانیه کان
 به ئازربایفان و ئیرانیان به (ماد ئازر بایگان) و (ماد ئاتور پانکان) و عه ره ب به ئازر بایجان
 ناویان بر دوه. که به شی لای سه روی سه رزه وی میژویی ده ولته تی ماد بووه و ئه م سه ر
 زه وی یه ی ماد له چه می تاراز و شیوه تی چه می ره ش تا ده ریاجهی (وان)، ئارمه نیه له
 باکور، به شی له ناوچه ی خو رواوی (زه گروتی: زاگروس) و دهشتی پان و به رینی نیو دو
 روان: مؤزو پوتامیا: (بین النهرین) تا چه می تالیس به شی سه روی چه می (زی): زابی
 بچوک و به شی ناقینی ری ره وی چه می دیاله یائوستانی نه میر narner له باشوره وه بو بابل
 (= یه وری له ئاویستادا، بابیروش Babirush له که تبه کانی ئیرانی کوندا)، یانی به شی
 سه روی چه می دیاله به قسه ی دیاکوئوف له (تاریخی ماد) دا له سی کوچکانه ی شاری
 ئیستای سلیمانی، زه هاو، سنه له ناوه راستی سه ده ی ۹ به ناوچه ی (پارسوا = سنور که به
 زمانی ئاشوری پارسوایانی (سنور، مه رزو حدود) ناو براوه. (جا به م واتایه (پارسوا) هیچ
 جو ره پیوه ندیکی به قهومی پارسه وه نیه). وه سه ر زه وی ماد - ی گه وره به ناوچه ی
 کویتانی پان و به رین (زه گروتی) ناودار بووه که داگری (: ئه سه بان Espadan و ره گا
 rhaga: (ری، ریگا =) ره ی، پاسارگاد، سوشیانا تا خو راسان، گیهون: گه یهون (=

جه یحون) و ویهرود (ویهچهم) بوو.

که سینفون xenophon ی مووهریخ و سهررداری ئاتنی یونانی له کتیبی ئاناباسیس: (له شکرکیشی) یا گهرانه وهی دههزار یونانی که به خاکی کوردستاندا له (۴۳۰ / ۳۵۵ بهر له زاین) تّ پهریوه، خهلکی کوردستانی به (کردوک: Kardouxi ناو بردوه، که کورده کان ریگای هه لانتی ئه و دههزار یونانیه یان گرتبوو دنیایان لی کردبوونه چه رمه چوله که و بهقونه شه ر خویمان له خاکی کورد دهر باز کرد (گهرانه وهی دههزار سواره ی یونانی). میژوزاتان له روژگاری ئه سکه ندهر دا به سهر زهوی ماد - یان وتووه: (ماد - ی گه و ره و بویه که مجار به سهرزهوی ماد - ی بچوک: ماد ئاتورپاتکان، ئیشاره کراوه و سترابون نوسیویه تی له روژگاری ئه سکه ندهر دا ئاتورپاتی ماد - ی به دهس ماد و (سهر به خو)، بوو گرینگترین پیگه ی بهرگیری و به ره وانی کردن بون له راست هیرش یونانی و بیگانه دا (پهره ی ۱۲ و ۱۳ و ۱۴ کوردانی گوران - به سهرنجدان به که تیه ی داریوش له بیستون له سهر بنه رته ی خویندنه وهی ره لف نارمه ن شارب raiphinarmansharf سنوری باکوری ماد - ی سهرو [= ئاتورپاتکان] سهر زهوی ئهرمه ستان بووگه، که به پیی له بهر چاوگرتنی هه وهی میژویی و به قسه ی «بار تولید» به شی جیانه کراوه له سهر زهوی هوژی ماد، ژمیژدراوه.

به شی خوارو یا باشوری ماد ئاتور پاتکان له ئیسفه هانه وه بیگره تائه و پهری زاگروس: (زه گروتی) به ناوی ماد - ی گه و ره، به جیی و نیشتمانی ماد، نیو بریاوه.

له بابته خهلکی ئهم دو سهر زهوی (ماد) و روداوهی میژویی که چاره نوسی (ماد و پارس) که و ته بن دهس مه قهونی یه کان تا مردنی ئه سکه ندر، له ۳۲۳ بهر له زاین، ئه و ناوچه ماد - ی لی ژیاوه. که به پیتو pito پات «پی ته» pythen ساترایبی ماد - ی گه وه ریش یاد کریاوه. یا ماد - ی ناحیه ی ره ی: (ریی)، کارنیا (= کندی ئیستا، کامبادته (= کرماشانی ئیستا کرماشان له نیو کوردی بن دهس تورکانی تورکیه هوژیک به ناوی: (کورمیشان) هه یه و له تاریخی کوئی ئیراندا (خورمیش: خورمیترا) ده بیندری یاده شتی (میشان) که له وه ده چی له ریشه دا (کورمه نشان) بوئی. چونکا خهلکی کرماشان به خویمان ده لّین: (کورمه نشان - ی) کرماشان که عه ره ب به (قرماسان، قرماسین) نیویان بردوه، (کورمیه سان)، میشان و میسان له ره گاژوی (میترا و میترا) نن بی، جیگای له دایک بونی بو عه لی سینا به (خرمیسن) ی نیزیکی بوخارا، نیو بریاوه، دهس گونجی کرماشان، کرماجان بی کرماجان یانی کورد (پهره ی ۴۹ ی کتیبی کوردانی گوران له کوبه دا - شه پۆل). ئه و تاوه ندانه، نیشتمان و ئاوو خاکی ماد بووه. له به لکه نامه ی یونانی تاریخی

پارتیان [= پەرئەو parthara = پەهلەووه pahlava] له شوینی به ناوی گوردین یا کوردوئین یا کوردیان یا کوردی یه (korduena)، یادئ کریاوه وله روزگاری «تیکران = ئه مه نی» و (فهراهاد = ماد) ی دمه قره ساز بووه و به ناو نجیگه ری (پومپه یا پومپه ئیوس) سهرداری رومی له ئاسیای بچوکدا و به ناو بژی، کردنی ئه و (موزو پو تامیا: (بهینه نه هره نی) ی سهرو له نیوئه و دوانه: دابه شکر - (بروانه کوردانی گوزان ۱۴ و ۱۵ و ۱۶). له کارنامه ی ئه رده شیر بابه کان: «ئه رتخشیر» له مه تنه کوئه که دا له (شای کوردان - ی ماد - ی ناوبراوه، به سپای کوردانی مادی به وینه ی «سپای مادیگان» یانی سپای ماده کان به روناکی باس کراوه وله کارنامه ی ئه رده شیر بابه کاند، به قسه ی دوکتور فه ره وه شی ئه رده شیر چوئه جهنگی کوردانشای ماد - ی (نزفت: چووه) (کوردانی گوزان په ره ی ۱۸ هه رئه وی) و (به شی ۵ کارنامه ی ئه رده شیر بابه کان په ره ی ۱۵ به هرام فه ره وه شی بلا فوکی زانکوئی تاران (۱۴۹۹) چاپی ۱۳۵۴ ی هه تاوی. ئه م کارنامه له بابته تی شکانی پارتی و هاتنه سه رکاری ساسانیان قسه ده کا، نیو بردنی کوردان دیاره به ئاشکرا ناوی کورد - ی و ماد - ی کورد، له و کارنامه دا هاتووه. بی گومان نیشانی داوه که نیوی کورد و ماد، ده بی هه رئه و کوردوئین یا کوردو - یه بی که به زاراوه ی یونانیان له چاخی پارتی یه کاند، باو بووه و له کتیشدا نوسیویانه و هه روا ئه رده وانی ئه شکانی به ئاشکرا واژه ی کوردی سه باره ت به ئه رده شیر ی بابه کان به کار بردو، و پی و تووه: (ئه ی کوردی په ره وده کراوی نیو جیغ و چادری هه وارگه ی کوردان) ته به ری به نه قل له کوردانی گوزان هه رئه وی]. ئه بی بزانیان ساسان باوه گه و ره ی ئه رده شیر، له چینی موغ: مگو بووه به ناوی ویسپوهرگان: هیر بود نیگاوان له (ئاردانه کان) یا عیباده تگه ی ئیسته خر به کار وباری روحنی و کاهنی مشول بوگه، جا هه ر له بهر ئه وه، ئه رده شیر فه رمانه وایی خوئی به (فه ره ی ئیژه دی: فه ری خوایی) ده زانی. به لگه یش کاهنی پا په ک و ساسانه به تایه ت که هیری دو ت موغ یا ماگوئییه کانی به یه کی له شه ش هوژی ماد، ناو برده وه، کورد بونی ئه رده شیر له ماد بونی ئه و سه رچاوه ی گرتووه. هه روا ده بی بزانیان دایه گه و ره ی ئه رده شیر - ی ساسانی کورد، ناوی (دینگ dinag یا رام به هه شت، کیژ گولچیهیر Gaochitta). بووه، ئیستاش له نیو کورد، (کیژ یا کیژان) ده کریئه نیو بو کچانی کوردو به کار ده بری (شه پوئل) ئه رده شیر ی بابه کان له شاره زوروله ده شتی ماهیده شت له داوینه ی گلکوئی ویسی قه رهنی و لای باشوری ئه وی له گه ل کوردانشای ماد - ی به شه ر هاتووه و به وجو ره له کارنامه دا هاتووه: کوردانشای ماد و یه ز دانشای شاره زوری دوای تی شکان له گه ل ئه رده شیر دا سازاون و چونه ته نیو سپای ئه رده شیر ی ساسانی کورد.

بروانه کارنامه‌ی ئه‌رده شیر ی بابه کان کیسه‌وه‌ی؛ به نوسراوه‌ی ته‌به‌ری جوزه‌ییر، پاشای با زرنگی له زنجیره‌ی پاشاکانی ههریمی پارس، فه‌رمانه‌وه‌ی دژسپی (به‌یزای فارسه) کوری ئه‌سیر - ی کورد له ئه‌لکامیل دا به عه‌ره‌بی کراوه‌که‌ی (ئه‌لباد رنجین) ی هیئاوه و ته‌به‌ریش (ئه‌لباد رنجین) و مه‌سعودیش له ته‌نبیهه و ئیشرافدا (ئه‌لباد رنجان) و ئین به‌لخی (روم، ئه‌لباد رنجان) ی هیئاوه و هه‌مویان له‌سه‌ر ئه‌وه سورن که ئه‌وه هوزه له ره‌گه‌زو ره‌گژی کورده‌کانی پارسی کوڤ و فارسی دواین. ئین به‌لخی، کورد له ۵ هه‌ریمدا باس ده‌کا: زه‌م جیلویه، زه‌م زیوان، زه‌م لوجان، زه‌م کاریان، زه‌م بازنجان: (زه‌م: هوژ) و هه‌روانوسیه‌تی هه‌ر، زه‌م سه‌ده‌هزار ته‌به‌عه‌ی هه‌یه و شه‌وه‌که‌تی فارس‌یانی شه‌وه‌که‌تی کورد، مه‌جمه‌عوله‌نسای شوانکاره‌یی، موروج زه‌هه‌ب، فارسنامه، ته‌نبیهه و ئیشراف، ره‌شید یاسه‌می هه‌موده‌لین: ئه‌رده‌شیر بابه‌کان له‌هه‌وژ ی شوانکاره‌یه و کاتی جوزه‌ییر - ی کورد، له ره‌گه‌زی گه‌وره‌کانی بازرنگی، بازرنجیه (به‌زرنجی) حاکمی ئیسته‌خر بووژنیکی له خیل ی بازرنگی هیئا و کوریک ی له و ژنه‌بوو ناویان نا (پاپه‌ک) که بووه سه‌روگی هیزی پیشمه‌رگه (ئه‌رگبود Arbbadk) له دارابگرد و دژی به‌یزا که (کریستین سین) له میژوی ساسانیان دا، ئه‌وه‌ی به‌گوپانان: چوپانان ناو بردوه که هیژی فره‌ی به‌ده‌س هیئاوو، جائه‌وه ده‌یسه لمیته‌ی که ئه‌رده‌شیر له شوانکاره‌یه و دایکیشی له کوردانی بازرنگی یه‌بوو ته‌(شا)، ئه‌رده‌وانی ۵ ئاخیرین شای ئه‌شکانی به‌ته‌شه‌ره‌وه پیی ده‌لی: ئه‌ی کورد: له‌نیو چادری کوردان په‌روه‌ده‌کراوی، کی ئیجازه‌ی پیداوی که تاجی شاهیته له سه‌ر ناوه... ته‌به‌ری، کوری ئه‌سیر و کیتی کور دو په‌یوسته‌گی نژادی تاریخی ئه‌وه په‌ره‌ی ۱۷۱ به‌نقل له وه‌حده‌تی قه‌ومی کوردو ماد. یونانیان به‌که‌یقوبادی کوردیان و توه (ئه‌رباسی کورد) که سه‌روگی یه‌کی له تابه‌فه‌ی ماد به‌نیوی لوس: = بورز، که له‌مازنده‌ران ژیاوه و هه‌ندی له میژوانان زاتی وه‌ک پرزانا ئایه‌توللا مه‌ردوخ کوردستانی فه‌رمویانه: چیا ی ئه‌لبورز له نیوی تایفه‌ی (بورز) وه‌رگیراوه و عه‌ره‌ب ئه‌لف و لامی ته‌عریفیان پیوه‌لکاندوه، مازنده‌ران له ریشه‌ی ماژ - ه و له‌کوئه‌وه تائه‌م دوایانه یه‌کی له‌ناوه‌نده‌کانی کوردنشین بووه، له‌ساله‌کانی ۲۳ زئه‌رده‌شیر توانی ئازربایجان له ده‌س ئه‌رده‌وانی ۵ ده‌رینی برواننه کارنامه‌ی نوسراوی سه‌ید ئه‌حمه‌د کیسه‌وه‌ی په‌ره‌ی ۶۱ به‌نقل له‌کوئه‌ی وه‌حده‌تی قه‌ومی کورد و ماد. (وکوردانی گوران هه‌ره‌ئوه‌ی). ده‌سه‌یی دیکه له‌کوردانی پارس له خیل ی شوانکاره‌ی کوردن، شوانکاره‌ به‌وه‌نازیون که له‌زاروکانی ئه‌رده‌شیر - ی کوردی بابه‌کانن. محمه‌د شوانکاره‌یی له‌کتیبه‌ی (مه‌جمه‌عوله‌نسای) دا که له ۷۳۳ ی مانگی دایناوه، نوسیه‌تی: «نه‌سه‌بی پاشایانی

شوانکاره، به باوه‌ری زوربه‌ی میژوزانان و ته‌هلی زانیاری ته‌نساب و ره‌گه‌زناسان و لیکۆله‌ران، شوانکاره له زارۆکی ته‌رده‌شیر - ی‌بابه‌کانی ساسانین: (کوردن) به سه‌رنجدان به و به‌لگه‌نامانه، ته‌وه که ته‌رده‌وان به ته‌رده‌شیری و تووه: ته‌ی کورد، له روداوه‌ی هاتنه سه‌رکاری ته‌رده‌شیر، بو‌پارس و ماد بووه هوئی به کیه‌تی ئیرانیان به پادشایی ته‌رده‌شیر، (کورد): به دژی، پارتی به کانی خو‌فروش که چبونه بن هه‌نگلی روم، ته‌ی کورد، روی قسه‌له ته‌رده‌شیره، که به‌رگه‌ز له ماده و مویدزاده که ئیرانیانی له ده‌سه‌لاتی رومیان رزگار کرد. (کوردانی گۆزان) جاله‌مه‌وه به جوانی ده‌رده‌که‌وی (ماد) چون له به‌لگه‌نامه‌کانی یونانی سه‌رده‌می (پارتیان) به کورد، ناودار بون، ئیرانیه‌کانیش له باتی سه‌رزه‌وی ماد، کوردستانیان به سه‌رزه‌وی و نیشتمانی تایبه‌تی کورد، زانیوه (په‌ره‌ی ۲۰ کوردانی گۆزان) - چهن نیوی ماد - ی خوره (= chora) په‌هله‌وی: یا که‌وره، که یونانیه‌کان به‌ته‌کلیمما: killma ئیقلیم یانی ناوچه، هه‌ریم (که‌رئی ئاویستایی که له په‌هله‌ویدا: (کیشته‌ن kistan یانی شیار و خه‌ت‌خه‌تی کردن: زه‌وی به‌که‌ی کیلا. له ئاویستادا (وه ره‌زن Veazena له‌دواییدا (به‌رزن) - خاوه‌پله (خه‌شتره‌پاوه‌ن)، ئوديسا، روها Urha، نه‌سیه‌ین، بابل، حیره hira هه‌مه‌دان، نه‌هاوه‌ند، به‌شی له خاکی به‌ناوی ئوستانی (خوسره و شاد فیروز) که داگری ته‌م شارانه بووه (حولان): (هه‌له‌مان Hallaman و هه‌لاوان: یانی (هالاو، بوخار) که یاقوت نوسیویه‌تی له‌م شاره‌داکانی کبریتی و گوگرد فراوانه، شاری فیروز قوباد، ئامرا، ئاربیئل: ئه‌ربیل، که هه‌مان (نودارد یانی دیه: ته‌وبه‌ری چوم شیر: بوزاردشیر Budh Ardashir و خانه‌قینه. ته‌مانه‌گشتی خاک و نیشتمانی هوژی (مادی‌ک) بون: - مای میان‌یی ساسانیان (ماه، ماهی)، ماد دینه‌وه‌ر که به‌ویته‌ی ماه کوفه، ماه دینه‌وه‌ر، ماه نه‌هاوه‌ند (= نیه‌ئاوه‌ند، نیه‌شار، ئاوه: زه‌رف یانی شاری ئاودار (یه‌شته‌کان ج ۲ په‌ره‌ی ۲۱۹ پورداوود): سه‌رپیل زیهاو، زیه Zeh یازیها Zeh: تافگه‌ی ئاو، هه‌لقونی ئاو، شاره‌زور له واژه‌ی زوروان و زوروانی گه‌راوه که نیشتمان و جیی کۆبونه وه‌ی مه‌زده‌کی به‌کانی کیتی سه‌کیه (kudsakua) بووه. یا به‌قسه‌ی شارستانی له میله‌ل و نیحه‌لدا: (کوزیه) به‌کی له چوار ده‌سه‌ی زه‌مانی ساسانی بووه. له دواییدا به‌قسه‌ی ته‌بودولف له سه‌فه‌رنامه که‌یدا به‌ناوی (نیم ری: نیوه‌ی ریگا - ی نیوان ئاگرگه‌ی شیر و تیسفون، نیوبراوه، له باشوری سلیمانی یانی له (یاسین ته‌په‌ی) ته‌مرودا - دیاری عیمادیه: ئامیدی: ئاشه‌ب ناوه‌ندی بادینان جیی کۆز یلکه‌ی بیه‌دینانی: (ماد - ی) زه‌رده‌شتی ئامید (عیمادیه له قه‌لاکانی ناوداری ماد، بووه له پاشان بووه‌ته جیی شیر هه‌لوکانی بادینان (بیه‌دینان) شاری ئامید له کوردستانی باشوری دا له بان کیوی به‌رزو بلیندساز دراوه‌وسی لای ته‌و

هه وزار و هه لدری فره سهخت و ره قه و ته نیا دهر وازه به کی بو چونه ژوری و هاتنه ده ری هه یه و به نه ندازه ی چوار هه زار بنه ماله گونجایشی هه یه و زیاتر له وه ناگری، مه گهر خانووه کان تیگ بدرین و بکریته ئاپارتومان نشین، ئاسه واری میژوی شاری ئامید، به شیوه ی خانوی ئیزه دیان ساز دراون و رازونه ته وه و نیگار کیشی کراون و شوینه واری زانینگه ی گه وریه ی زانیاری و عولوم: له قه لا و باله خانه و دام و ده زگای حوکومه تی دا دیاره. که به داخه وه خه ریکه ویران ده بی، بیه دینان یا با دینان هه مان دینی زه رده شینانه، له شیخان و لاله ش ئاگردانی مدفه رکی ئیزه دیان هه یه و هیمان ئاسه واری ماوه و بو روشن راگرتنی ئاگری ئه وی له فتیله ی لوکه ورونی زه یتون که لک و ه رده گرن. له هه ری می بادینان شه میزان یا شه میرانات هه یه، له لای تارانئ ئیرانیش شه میزان هه یه. جا که وای بی ماد - ی گه وریه به نیوی جیبال به شی له هه ویه ی فهره نگی سه ر ده می ساسانی بووه. جیبال کو ی جبه له و به واتای کیو - ه، کیف، (Giray) گریه، له ئاو یستادا گری له په هله ویداگر. نیشتمانی ماد، ماد - ه کان - ه. کوری فه، قیه له موخته سه ر و لبولدان) دابه ئاشکرا باسی لیبی کردوه و شاردین، ئه و شوینه، به هه مان ماد - ی گه وریه ده زانی، به لام دیا کوئوف له تاریخی ماد، نوسیویه تی: ماد - ی گه وریه، مادی خواروه که له نیوان کیوه کان - ی، ئه لبورزو زنجیره کیگه لی زه گروتی، زاگروس دابه: زه گروتی یانی به شیوه ی زگی روت هه لگه و تووه (زاگروس) (په ره ی ۲۲ و ۲۱ کوردانی گوران). ساسانیان له ۴۲۵ تا ۶۵۱ ز - یانی تامردنی یه زدی گرد حوکومه تیان کردوه، ئینی روسته له (ئه علاقو لونه فیسه) که له سالی ۲۹۰ ی مانگی دایناوه، ولاتی جیبال به داگری: (ماه سه به دان، میهره جان، قه ده ق، ماه کوفه: (دینه وهر) ماه (به سه ر: (نه ها و نه د)، هه مه دان و قوم (:گوم، گومی ئاوی سویر) زانیوه و دو جار ناوی (کورد) ی بردوه، به ناوی دانیشتوانی شارولگه ی (ئاخورین) که به قسه ی ئه و (خوسره وان) ئه ویی سازداوه که ئاگردانی مه جوس: موغه ماد له وی سازدراوه. ئیسته خری جوغرافی زانی ناودار له ۱۰۸۰ سال بهر له مرو (۳۱ ئوکتوبری ۲۰۰۵ ز.) نوسیویه تی: بنه ماله ی کورد، له فارسدا ئه و نه زوره له ژمار نایین و کوری حه و قه ل له ۱۰۴۷ سال بهر له مرو نوسیویه تی: کوردانی فارس له خاکی فارسدا زیاتر له سه د تایه فه ن و من ۳۰ و چه ند تایه فه م نیو بردوه (... خوسره ویه، شاهکانیه، ئیستامیه ریه) ئازه ر کانیه، بنداد میهره، رامانیه، میهرکیه، شاهویه... میقه ده سی له ئه حسه نولته قاسیم له ناسینی ئه قالیم دا ۱۰۴۰ سال بهر له مرو، نوسیویه تی: ۳۳ خیلی کورد له هه ری می فارسن که پینسه د بنه ماله ن... فارس پینج زومی هه یه، زم یا زوم به قسه ی «لیسترنج» به واتای قه بیلله و واژه یه کی کوردی یه: (چه ن ره شمال و چادر و جیغ و خه یمه، که کورد له

ههوارو کویتانی مهرومالات له وه رین: له ورگه دا - رای ده بویرن و له وه هوارگه دا ۲۰ ره شمال یا زیاتر پیکه وه خهریکی ئاژه لدارین، به زمانی کوردی پیی دهوتری زوم یا زومی، یانی ره شمال، خهیمه. - (شه پوئل) ئیسته خری له باتی زوم جوومی بوئه و ره شمال نشینانه به کاربردوه، (دحویه -) - پرزانا قهزوینی ته وهی به واتای خیل و ئیل به کاربردوه، که له دوایدا (کیوکیلویه: کوهکیلویه) که وتوته سهرزاران که له نیوان فارس و خوزستاندا به، که لور و کورد له ره گزی مادن و له وی ده ژین و خه لکی سه رزه وی فارس: (ماد) له جیبال، ماد - ی خوارو بون، - له نیوان هه مه دان تاشاره زورو نه هاوهند و ئیسفه هان و ره ی: (ریی) و کیوه کانی ئه لبورز، مادو مادزاده ن و ئیینی حه و قه ل له نه خسه ی جو غیرایای خویدا، له سه رزه وی جیبال، که له نیوان ره ی تا هه مه دان نه خسه که ی کیشاوه، ته و ناوچه ی به له وه رگه ی کوردان، له قه له م داوه و به هی کوردی زانیوه. - کوری خه له کانی کورد، له وه فه یاتولته عیاندان سه رنجمان بولای تایه فه یی زور و زه به ند، له کوردانی خو راسان راده کیشی که له سه ده ی دوهمی کوچی مانگی دا کوردان له وی فره زور بون و رای گه یاندوه که ته بو موسلیمی خو راسانی له نیوئه و کوردانه به دژی ته مه ویان راپه ریوه، باوه کی ته بو موسلیم کوردی ناو دار به خو راسانی به قسه ی هه مزه ئیسفه هانی به ره له ئیسلام ناوی (وینداد هورموز) و کوره که شیی ناوی (بیهزادان) بو، به لام ئیبراهیم کوری محه مه د له عه بیاسیه کان ناوه که ی بو کرده (ئه و ره حمان) و له و سه ر ده مانه دا نیشته جیی ئیسفه هان بو، به لام له دیی (فاتیق) ی نیزیکی که ره ج له دایک بووه، چونکا ماله باوانی ته بو موسلیم خه لکی ته و ده وهره ن (حه و ته نامه ی سیروان ژ ۳۵۳، مانگی ره ز به ری ۱۳۸۴ دوکتور عه لی ته که به نه قی پور) هه روه ها موقه ده س و نوسه ری میژوی سیستان، به ته بو موسلیمی کورد، ناویان بردوه و ره شید یاسه می کوردی کرماشانی بو کورد بونی ته بو موسلیم عه یینی قسه ی کوری خه له کانی کورد و شیعی ته بو دو لامه ی غولامی مه نسور خه لیفه ی دوهمی عه بیاسی له کتیبه که ی خویدا هیناوه (ابا مجرم ما غیرالله نعمه - علی عبده حتی یغیرها العبد - افی دولة المنصورحا ولت غدره - ألا ان اهل الغدر آباؤک الکرد). ره شید یاسه می، کورد، په ره ی ۱۷۸ و ۱۷۹ نه قل له ئیینی خه له کان ج ۱، تاران په ره ی ۳۰۷، دوکتور غولامحسین یوسفی ته بو موسلیمی به کورد ناو بردوه، پروانته ته بو موسلیم، سهرداری خو راسانی تاران ۱۳۴۵. به نه قل له کتیبی کرمانشاهان و کوردستان ج ۱ په ره ی ۱۱۶، مه سعود گولزاری ژماره ی ۱۴۷ زنجیره بلافوکی ته نجومه نی ئاساری میلی. - به لام به داخه وه ته بو موسلیم چون باوه ری به خو ی نه بووه، به درو شه جهره نامه یه کت بو خو ی سازده دا، دیاره ته م جو ره درو سازدانانه

له و سهرده مانهدا زور باو بووه. ئەبو موسلیم بەدرو ره گهزی مالباتی خوئی ئەلکینی به عه بیاس، له نه وه کانی سه لیت بن عه بدوللا، پیوه ندهدا، دیاره ههر ئەو خوئی لکانده به عه بیاسیه کان، گه وره ترین هه له ی ژیا نی (بیهزادان: ئەبو موسلیم) دیته ژمار، که ره گهزی ره سه نی ئیمپه راتوری ناوداری مادو ساسانی خوئی، له خوئی دار نیوه خوئی به عه ره بی بیاوانی پیوه ند، داوه، تیشه ی له ره گ و ریشه ی خوئی داوه و خوئی سوک و چروک له راست زالمان و مارزانی عه ره ب نشان داوه و نه ده بو کارئی وا بکا، به تایهت که عه ره ب چه ندین سه ده باجیان به ماله باوانی (ماد و ساسانی) ئەو داوه و له وانه وه فی کران و بار هینراون، به لی بیهزادان به وه که ره گهزی خوئی لکانده به عه بیاسی یه وه؛ زه ره بی توندو گه وره ی له خویدا، چونکا عه بیاسیه کان که تازه ده سه لاتیان له سوئنگه ی بیهزادانه وه گیر هاتبو. له و زور ده ترسان و ئەو خوئی لکانده نی ئەو یان به کو سب و جو ری رقه به رایه تی له گه ل خو یان ده زانی، جا ههر بوئی دژ به و پیلایان داده رشت. به تایهت ئەو هه مووه، مه و الیه ئیرانیانه ی که به تاوانی راهه رین به دژی ئەوان، کو ژران و مال و سامانیان عه ره ب به تالان بر دیان، ئەو خه لکه ی که له به را له ده وری ئەبو موسلیم: (بیهزادان) کو بونه وه، لی کشانه وه، ئە گه ر کو یتر کو یترانه، فریوی ئایینی نو بی، نه خو اردبا، ئەو کاته ی که دو این خه لیفه ی ئەمه و ی له ۱۳۲ ی مانگی له نیزیک چه می زی به ده سی ئەبو موسلیم تیکشا، (مه روان) خه لیفه له ترسا، رای کرد، زیاتر له سه ده هزار چه کداری خه لیفه به هوئی ئەبو موسلیم و یارانی ئەو کو ژران، ههر ئەو کاته و ههر له و شوینه که له نیو جه رگه ی کوردستان بوو، ئاسان ده یوانی ئالای سه ره به خوئی و ئازادی هه لدا و کورد و ئیرانیه کان رزگار بکا، چونکا ئەبو موسلیم کو تایی به ده سه لاتداری ئەمه و ی هینابو و له و په ری ده سه لاتداریدا بو، ههر خوئی ئەمیر و فه رمانره و بوو، به لام به داخه وه خوئی به که م زانی و له و په ری بی فیکری و بی هزریدا که سایه تی ره گه زو نه ته وه ی خوئی نابوو و ژیر پی و هه مو شانازی و سه رکه و تنه کانی خوئی پیشکه ش به عه ره بی کرد، گه لی له مه روانی ئەمه و ی خوین ریژتر و مارزتر بو، (بیهزادان: ئەبو موسلیم) که پر هیز و ناسراو بوو به زه بری شمشیره که ی هه مو شاره موسولمان نشینه کانی، له بن ده س رولم و زوری ئەمه و ی یه کان ده ره ینا و رزگاری کردن، به ده سی خوی و شمشیره که ی، کرده قوربانی و مه نسور خه لیفه ی دو ه می عه بیاسی ئەو ی له ت و په ت کرد و کو شتی، ئەبو موسلیم به ر له کو ژرانی، وه ک هه می شه خوئی به ئالا هه لگرو به ره وانی کردن له ده سه لاتداری و خیلافه تی عه بیاسی یه کان، ده زانی که خویشی بووه قوربانی ئەوان، ئیبراهیم سه روگی مالباتی عه بیاسی، فره رقی له ئەبو موسلیم بوو، چون کورد بوو له نیو خه لکیشدا

خوشه و یست بووه و زوریش لیّ ده ترسا، جاله بهر ئهوانه، فه رمانده بی گشتی سپاکه ی دا به دهس (قه حته به بن حه ییب) که عه رب بو و ئه وی به گژ ئه بو موسلیم دا کرد، به لام ئه بو موسلیم شیرانه، وهش ته سی پیکردو ره پی نا، ههروه ک میژو نوسویه تی: ئه بو موسلیم له (۱۳۲) مانگی له شگری مهروانی ئه مهوی له که ناری چه می زیی له شه ریکدا، وه هاتیکی شکاند که ئیتر خوئی پیی رانه گیر درا. هه م سه ففاح خه لیفه ی ئه وه ل و هه م مه نسور خه لیفه ی دوه می عه بیاسی به دل ئه بو موسلیمیان خوش نه ده و یست و زوریش لیّ ده ترسان، جا ئه وه بو، دوریان خسته وه و کردیانه والی خو راسان، له وه کاته ی و سه ففاح وه زیری له کاران و کارزای خوئی (ئه بو سه له مه خیلال) کوردی هه مه دانی به دهس ئه و به کوشت دا، سه د حه یف و هه زاران مخابن ئه بو موسلیم له خه وی عه فله ت را نه بهری و وریا نه بووه. ته نانه ت کوشتنی (ابن مقفع) ئه و مو ته رجیمه گه و ره که ئه و هه مووه کتیبه ی له زمانی په هله وی و ساسانیه وه: (زمانی کوردی روژباو)، برده سه ر زمانی عه ره بی و ئه و هه مووه خزمه ته ی به زمانی عه ره بی کرد، هوئی بی داری ئه بو موسلیمی به دینه هینا، له سالی ۱۳۸ ی مانگی ئه بو موسلیم لی برا بچینه حه ج و زه یاره تی کابه و ههروه ها مونسور خه لیفه ی دوه می عه بیاسی له و ساله دا خوئی میرحاج بو، ئه بو موسلیم که ده یزانی خه لیقه رقی له وه نه یده و یست بچینه به غا و له گه ل مه نسور بچینه حه ج، هه ر چه ند به غاسه ر ریگابو، بو ئه و سه فه ره، به لام له کاتی گه رانه وه له حه ج به قسه ی هه ندی که س، خه بهری به مه نسور دا که ده یه وی له به غا چاوی به خه لیفه، بکه وی و هه ندیک له بابه ت کاروباری و لاته موسولمان نشینه کان، پیکه وه بئاخوین. خه لیفه که له وه ها ده رفه تیک ده گه را که ئه بو موسلیم له نییزیکه وه بخاته داو، به فیل و رییا، ده ستوری داگشت فه رمانده و ئه میران و خه لکی زور بچن به پیر ئه بو موسلیمه وه و زور به قه در و حورمه ته وه، پیشوازی لیّ بکه ن، ته نانه ت خه لیفه خویشی له نیریک پله کانی دار و لخه لافه، پیشوازی له ئه بو موسلیم کرد و زوری ریژ بوداناو بردی به لای خوئی تاشه و دره نگانی پیکه وه رایان بوارد. بو شه وی دوایی، دوباره خه لیفه مه نسور ئه بو موسلیم بانگ ده کاته لای خوئی و له به را ده ستوری دا بو چه ند زه لامی قه وی و به خووه له دیوه کانی دیکه شمشیژ به دهس ئاماده بن تاله کاتی قسه کردنی مه نسور له گه ل ئه بو موسلیم، هه ر کاتی مه نسور دهس وه ک چه پله، لیکدا، پیاوه کانی هیژش بیننه سه ر ئه بو موسلیم، هه روایش کرا و پیاوی قه وی و به هیژومه چه ک ئه ستور هیژشیان برده سه ر ئه بو موسلیمی غافلی بی چه ک، کوشتیان و له لبادیان نا و خه فه یان کردو ته رمه که یان فریدا نیو ئاوی ده جله، ئه وه بو چاره نوسی ئه میریکی کورد، که ئه گه ر و ریا بوایی و

خوشباوهر نه‌بوایی، زوربه ئاسانی ده‌یتوانی خوئی بیته همه‌کاره‌ی ولات، لانی کهم کوردستان و ئیران بگریته بن‌فرمانی خوئی، جابه‌نیوی خیل‌افه‌ت بی یا هر ناوی‌تر. به‌لام دیار نیبه‌تو و گه‌وره کوردانه، بوچ باوهریان به‌خوین نه‌بووه و نه‌یان ویستوه، خوین پاشا و ئەمیر و خەلیفەین، هه‌ریارمه‌تی نه‌یارانی خویندا و خوین کردوته پی پلکان بو‌سه‌ر کهوتنی، خویر و تویری خه‌لکی‌تر - تاریخی سیستان که ۹۶۵ سال‌په‌ر له‌مرو نوسراوه، ده‌لی له‌به‌ر فره‌بونی کومه‌لی کوردان له‌سیستاندا، یاقوب له‌یسی سه‌فزاری ئەمیریکی به‌ناوی ئەولرەحیم خاریجی بو‌ریک و پیک کردنی کاروباری کوردان دانا، ئەم کوردانه‌هی ولاتی فارس بون و یا قویان به‌دژی خەلیفە‌ی عەباسی یارمه‌تی داوه. جاهه‌ر لیره‌وه‌یه که خه‌لکی ئیران ئەخشی کورد، له‌راگرتن و پاراستنی ئیراندا به‌گرینگ ده‌زانن و سه‌یید محهم‌د خاتمه‌می سه‌ر کوماری ئیسلامی ئیران به‌ناچاری و تویه‌تی: (.. ئیران و ئیسلام مه‌دیون و مه‌رهونی کورده، جا‌ئه‌گه‌ر کورد نه‌بوایی دیار نه‌بوئیرانی ئەمرو چده‌بو - که‌س ناتوانی بلی: له‌کورد ئیرانی ترم...) به‌لام به‌داخه‌وه له‌م ماوه‌ی ۲۶ ساله‌دا له‌ئیراندا به‌چاوی موسته‌عمه‌ره‌ی نیشته‌جی ته‌ماشای کوردیان کردوه و کوردیش، یه‌کی: نه‌گرتوه، تافیگری بو‌ئازادی خوئی بکاته‌وه، ده‌بی بزائین نشتمانی کورد، به‌پی هه‌ویه و ناسنامه‌ی میژویی، فه‌ره‌نگی ماد، هه‌مو به‌تیکرا سه‌رزوه‌ی ئیران هی کورد و مال و نیشتمانی کورد بووه، بو‌نمونه‌ئینی به‌لخی له‌فارس نامه‌دا که ۹۲۰ سال به‌ر له‌مرو نوسراوه، و تویه‌تی: (هیژو شه‌وکه‌تی له‌شکری فارس به‌کوردانه‌وه‌خوئی نواندوه، ئەگه‌ر شه‌وکه‌تی هه‌بوه، ئەوه شه‌وکه‌تی کورد، بووه. یاقوت حه‌مه‌وی له‌موعجه‌مولبول‌اندا نوسیویه‌تی له‌به‌رده‌عه‌دا، ده‌روازه‌یه‌ک هه‌یه به‌ناوی ده‌روازه‌ی کوردان که له‌ویدا ئەوه‌نده کوردی زانا دانا و قورئان زان و فه‌رموده‌زان و عالم فره‌یه، که‌من (یاقوت) ناتوانم ناوی هه‌مویان زیکر بکه‌م، ناچار فه‌رست و ارناوی موباره‌کی هه‌ندیکیان ده‌به‌م. به‌لام به‌داخه‌وه. د. موعین له‌فه‌ره‌نگه‌کی خویدا ته‌نیا ده‌لی به‌رده‌عه‌شاریکه له‌شاره‌کانی ئاران و ویرانه‌یه. تاریخی به‌لعه‌می نوسیویه‌تی: «خاجه‌عه‌بدوللا ئەنساری فه‌رمویه‌تی: من کوردی بووم بیوانی.» به‌لام له‌چاپه‌تازه‌کاندا هه‌زف کراوه. له‌جوزوه‌یه‌کدا که وه‌زاره‌تی فیرکردن و باره‌یتانی ئیران بو‌ره‌د له‌سه‌ر ئەوه که ئازربایجانی شو‌روه‌ی ناوی ئاران بووه و ئازربایجانی ئیرانیش تورک‌نین و ئازهرین و جیان له‌ئازربایجانی باکو‌ی بن‌ده‌سی شو‌روه‌ی (سایق)، به‌شیره‌کانی هومامی ته‌ویری به‌لگه‌ی هیناوه‌ته‌وه، دیاره‌ئو شیعرا‌هی هومام کوردی گورانی یه‌و سه‌یریش ئەوه‌یه، یه‌کدانه‌ش له‌و شیعرا‌نه‌له‌دیوانی هومامی ته‌ویرییدا چاپ نه‌کراوه،

دیاره ئەمهش جوۆری خه یانه تی فەر هه نگیه و دەس له بیرو راو شیعی (هوما م) و هه ردا نه. شیعی هوما م ته وریزی:

(وه هار، وول و دیم یار خوۆش بی ئەوی یاران مه ول بی، مه وه هاران) هوما می ته وریزی له ئاخری سه ده ی ۷ و سه ره تای سه ده ی ۸ ی مانگی ژیا وه و ده لین به زمانی په هله وی ئازه ری کورده واری شیعی به چاپ لیکراوی لی به جیما وه. په ره ی ۱۱۶ کتیبی زانایانی کورد، محمه د صالح ئیبراهیمی (شه پۆل) چاپی ۱۳۷۹ ی هه تاوی تاران (واژه ی دیم له دیمه شوۆری کوریدا، ما وه ته وه، یانی ده م و چاو، رو. ول: گول هه روا برواننه زنجیره و تاری له بابته بابته تا هیر و شه رحی سروده کانی ئەو، حه و ته نامه ی سیروان ژماره ی ۲۴۶ تا ۲۵۲ سالی هه شته م چاپی ۱۳۸۴ به قه له می (شه پۆل). - برواننه نا وه ندی، مو تاله عاتی ته حقیقاتی میلی و ه زا ره تی فیر کردن و باره ی نانی ئیران له بابته ئازربایجان بی تاریخ، گو فاری ویرا ژماره ی ۲ و ۱ سالی ئەوه ل ۱۳۸۱، گاه نامه ی فەر هه نگی، ئیجتماعی، ئەده بی. په ره ی ۴ و ۵ و ۶ و ۷ و ۸. به قه له می (شه پۆل). یاقوتی حه مه وی له شاری به یزای فارس و گونده کانی ئەو ده وه ره که به تیکرا کوردن ناوی بر دوه.

ماده کان له (۸۰۰) سال بهرله زاین. له و په ری هیژ دابون. لسترنج Lestrange له کتیبی جوغرافیای تاریخی سه رزه وی یه کانی خیلافه تی شه رقی (... له روژگاره کانی دواییدا یانی کاتی که کورده کان شوۆرت و هیژ و قودره تیان په یدا کرد بوو، به شی ئەیاله تی جیبال به کوردستان، ناوی زرا بوو. له کتیبی نه هزه تولقولوب که موسته و فی قه زوینی له ۷۴۰ ی مانگی دایناوه، له م کتیبی نیوه ی سه ده ی هه شته می مانگیدا موسته فی قه زوینی بو یه که مجار له تاریخی ئیراندا، ناوی کوردستانی له و کتیبی جوغرافیایه دا به ئاشکرا نویسه. ئەو سه رزه وی یه کانی ئیرانی سه رده می (هه لا کو ییان: مه غولان) یا به قسه و نوسراوه ی ئەو: (ئیران زه وی) به داگری: (بیلا دی عیراقی عه ره ب، عیراقی عه جه م، ئازربایجان، ئاران: (ئه ران)، موغان، شیروان، روم، ئه رمه ن، «دیار به کر: ئامید و ره بیعه»، خوزستان، فارس، کرمان، نیمروز و قه هستان و زاولستان، مازنده ران، قومس و ته به رستان، جیلانات و «کوردستان») زانیوه. موسته و فی یه که م جوغرافیای، زانیکه، که له لای خوراوی ئەیاله تی جیبال: (= عیراقی عه جه می) له ئیرانشار، هه ری میکی بهر ته سکی به ناوی کوردستان، جیا کردو ته وه و له دابه شکردنی جوغرافیای «ئیران زه وی زیادی کردوه و هه روا نویسه یه تی کوردستان ۱۶ ویلایه ته به مجوره: (وه هار یا به هار: قه لایه که، که چه ندین پارچه گونده، که ئیستا له ۸ میلی هه مه داندایه، که له به راسلیمان ئیوانی

کورد، (نه سلیمانی په رچه می تورکمان) حاکمی ئه وی بووه. (که ئولجایتو سولتان بن ئه رغون خانی مه غول، ناردی په سه رچه مچه مال و وه هاری له و کورده ئه ستاند)، ماهی دهشت (مادیدهشت): ویلایه تیکه، هه ر ئه م ماهیده شته ی که ئیستا، په کی له دی په کانی به شی ناوه ندی کرماشان - ه، دهشتایی په که، له نیوان دوکوستانی له وه رگه ی که لهوور و سنجایی. که ننگور، که به کوشکی دزان نیو براوه و خوسره و په روئز له وی قه لای سازداوه، که ئه مرو (که نگاوهر) له ۹۰ کیلومتری شاری هه مه داندایه و په کی له به شه کانی کرماشانه. - و ستام: ئاوی په که، گه و ره و له به رامبه ر «شه و دیر» ی هه ر ئه م تاق بوستان - ه یا تاق و ستان، جیی حه جاری په کانی گرینگی ساسانی. سولتاناوا: «چه مچه مال، شارولکه بی که له داوئنه ی کیوی بیستون... ئولجایتو سولتان بن ئه رغون خانی مه غول سازی داوه. قه لایی قاییم بووه و ئیستا، په کی له دی په کانی به شی سه حنه ی کرماشانه. شاره زور (نیوه ی ریگای نیوان (مه دایین و ئاگردانی گز نه ک: شیز - ی ئازر بابایجان، قه لایه ک بووه که قوباد - ی کوری فیروز - ی ساسانی سازی داوه، هه رسین قه لایه ک بووه که ئیستا به شیکه له شاری کرماشان و له نیوان کرماشان و خورماوا، دایه، شه و دیر که خوسره و په ویژ سازی داوه. کرماشان که بارام بن شاپوری ساسانی سازی داوه و قوباد بن فیروزی ساسانی تازه ی کردوته وه، که ئیستا دی په که، له وه ده چی له هیرشی مه غولاندا، ویران کرابی و به وینه ی گوندی مابینه وه، ده ربه ندی زه نگی که شاریکی بچوکه، ده ربه ندی خاتون شاریکه مام ناوه ندی، لسترنج ده لی: ئه م دو ده ربه نده له نیوان شاره زور و هه لوان له نیوان کوستانی که به سه ر دهشتایی: (جه لگه) کانی (موزو یوتامیا): نیو دوروان، ده روانی، هه لگه و تون، دینه وهر شاری بچوکه و ئیستا به شیکه له سه حنه ی کرماشان که به (ماه کوفه) له کتیبه تاریخ و جوغرافیه کاندا، ناو براوه، دزییل شاری نیمچه گه و ره په، ئالانی شارولکه په کی موخته به ره، ئه لیستر، شاریکه، له ویدا ئاگردانی (ئه روخش) هه بووه و له مه لبه ندیکدایه له نیوان خورماوا و نه هاوه ند، هه لکه تووه، خوشان دوگوندن، هه لوان و کړند، ویرانه ن و خوشان ئاوه دانه. هه موده زانین له سالانی ۶۴۸ ی مانگیدا ئیران و ئاسیای نافین له بن دهس موغولاندا بوو ئیران و کوردستانیان کردبو هه زار له ت، هه ر له تیکیان یا که وتبووه بن دهس ته میرانی هه زاره، یاوه بن دهس مین باشیان که وتبو، که میکیش که تبه بهر یوزباشی و ئونباشی په کانی مه غول (تاریخی ئیران بتروفسکی). کتیبه نه هزه تولقولوب ئالوه ها هه ل و مه رجیکا نوسراوه و دیاره به ته وای نه یوانیوه سه رچاوه کان به دهس بیئی، قه زویتی له جیا کرده نه وه ی ویلایه تی کوردستان له سه ر زه وی جیبال بیجگه له سه رچاوه ی ده وله تی، بهرون کردنه

وهیه ک: (که کوردستان و ئه و شازده و بلایه ته... حق و حقوقی دیوانی له زهمانی (سلیمان شاه بو قه ریب) دوسه د ته مه نی ئه و زه مانه بووه... به وه و یستویه تی پیشینه ی ئاوه ها دایه شکر دنیك، له ئیران زه وی زه مانی سه لجوقیان نیشان بدا... لسترنج نوسیویه تی: سولتان سه نجه ر به شی خوراوا یانی ئه وه ی سه ربه کرماشان بووه، جیایی کردو ته وه و به کوردستان ناوی ناوه، تا سلیمان شای برازی خوی بکاته حاکمی. (بروانه نوسراوه ی کوری ئه سیر: عیزه دین عه لی محهمه د وه فات ۶۲۶ ی مانگی که له بنه ماله ی کوردی موسل بووه. - کوردانی گوران په ره ی ۲۸ هه ره ئه وی). ئوستانی کوردستان: ئه رده لانی پیشین و باستانی - ئه رد: ناوه، ناوی تیکلاوه، ئه وگو ته ستیره یه، که مروفی له سه ر په یدا بوه.

ئه رد: هه رد، عه رد، زه وین، لان: لای ئیمه ن، لان و کونای شیرو که رویشک. لان: پاشگری که جینگه ده گه ییتی، به رده لان، کهنده لان، خیزه لان، سه وزه لان، ناوی ئه مارتیکی کورده له کوردستانی روژه لات، که پیته ختیا ن شاری (سنه) بوه. ئوستانی کوردستان و هاوتای ئه رده لان، ته ختی ته خت بو بابه ئه رده لان، که له وای کاول، په یکول، به لی: ئه رده لان واژه یه کی تیکلاوه له ئه ردو لان، ئه رد به واتای مدفه رک و پیروژه، پاداش له دنیای مادی و ئه نبوژه نیدا، مال، دراو، شکو، خوشی دینداران به ده س یه کی له خویانی زه ر ده شته، لان وه ک لانی شیر، کورد، ده لی: شیر له لان بیته ده ر چ نیر، چمی، لان جینگا، خان ولان. ئه رد: ئه م پیشگره له ناوی پاشاکانی ساسانی و ئه شکانی گیراوه، وه ک: ئه رده شیری بابه کان، ئه رده وان، ئالان یا ئاران یانی کوردانی ئه رده لان ئه شکری بلین: له کوندا ئه رته لان یا ئه رته ران: بووه، که به واتای راستی و دروستی یه، - له ئایینی زه رده شتیدا یه کی له خودایانه، که جهزای کاری چاک و سزای کاری به دو به دغه ران له قیامه ت به وه و به واتای ئه رزو سه رزه وی مدفه رک و پیروژه. دیاره (د.ت، ر، ل) به یه کتر به ده ل ده بن و ده گو ر درین به یه کتر، ئه رده لان مه لبه ندی له کوردستان له خوراوی ئیران (بروانه ئه علامی ئه لمونجید. شه پۆل) (یه دوللا ره وشه ن ئه رده لان شه جهره نامه ی ئه ردلانی له زه مانی ساسانیانه وه تا ئه مرو نویوه (په ره ی ۲۹ کوردانی گوران... کو به). شاری سنه ی کوردستان له نیزیکی هه مه دانه و هه مه دان پیته ختی ئیمپه راتوری ماد بووه و کوردیش له ره گه زوره گزی، ماد - ه، کانونی جوغرافیای ماد ره ی: (ریی) و سنوری خو ره لاتی ماد، تا به لخ بووه، دیاره زمانی ماد و پارس زورلیک نیریک بووه، شیعر و هو نه ی ده وره ی ساسانی دوا زده هه جایی یه و وه زنی شیعی کوردی ولوریش دوا زده هه جایی و یادگاری ئه شعاری ده ورانی ساسانی، به تایه ت

ئه شعاری مانه وین (په ره ی ۳۰ کوردانی گوران). جا هه ره له بهر ئه مه یه که مه لیکو شوعه رای وه هار، کورد، له سه بکنا سیدا ده لی: (ماد - ه کان که یه که م که سانی بون که خه تیان له ئیراندا به دیهیناوه و هه خامه نشیان بهرده نوسراوه کانی خوین، به خه تی ماد - ی ده نوسی و له راستیدا پارسه کان خه تی میخی خوین له ماد - ه کان، وه رگر تووه، ج ۱ - سه بکناسی چاپی ۱۳۵۶ تاران په ره ی ۶۵ و گو فاری ئیرانمیه ژماره ی ۱۲ و ۱۳ خا که لیوه و گولان ۱۳۸۴ ی هه تاوی په ره ی ۳۳ تا ۳۸ به قه له می (شه پوول): محمه مد صالح ئیراهیمی. فرهاد له ره گه زی که له پوره و بارامی گور له ره گه زی کوردی گورانه و هه و رمانیه کانیش له ره گه زی روسته می داستان، شاخه یی له کوردانی لار له ره گه زی کورگین پاله وان، و ساسانیان له ره گه زی کوردی به رزنگین و له تاریخی ته به ریدا قسه له شه ری سپای ئیسلام به دژی کوردان، ده کا، له خوزستان و خاکی پارسدا، فیردهوسی توسیش له بابته کورده وه له روژگاری زوحا کدا ده لی:

چونان بود کی هه ر شهب دومه ردی جه وان
خوژشگه ر بوردی به ئه یوانی شا
بکوشتی و مه غزه ش بیرون ئاختی
ئه زان دویه کی را به رداخته ند
...
بیرون که رد مه غزه ی سه ری گو سفه ند
به رامیخت با مه غزی ئان ئه رجومه ند
یانی کوری کوردیان سه رده بری و می شکه که یان به و مارو کرمانه ی سه رشانی زوحاک
هه لده سوی له دواییدا ئارمانه ک و کرمانه ک به دزی یه وه، یه کی له و کوردانه یان ئازاد
ده کردو پیان ده وتن برون و خو تان رزگار بکن و له پاشان فیردهوسی ده لی: (کونون
کورد ئه زان توخمه داردنیشان) به لام له وه ده چی فیردهوسی ویستبیتی مه زلومی نه ته وه ی
کورد، به ده س مارزان و زالمانه وه، به وشیه به یان بکا و ئه مه ش خوئی نیشانه ی ئه و په ری
خود سانسوری بووه له ترسی زالمان. دیاره کوردیش شانازی به کاوه ی کورد ده کا که
می شکی زوحاکی پرژاند و فره یدونی کوردی له جیی به پادشایی دانا، ئه بی بلین: کورد
یانی گوتی یا کوتی یانی ماد که وایی میژینه ی کورد، زورکونه و به رله کاوه و زوحاکیش
له م نیشتمانه ی ئیستایدا نیشته جیی بووه. دوا ی هاتنی ئیسلام نیوی کورد زیاتر له کتیدا،
وه به رچاو ده که وی له خوراساندا تاینه یی به ناوی ئالی کورت که هه مان زاراوه ی
په هله وی کورد - ه. حوکومه تیان کرده، له ئیراندا به هه له به ئالی کورت ناوی ده بری،
ده نا کورد - ه. یا له هه ری می لوگر، له نیژیک کابولی ئه فغانستان له زه مانی سامانیاندا
(۱۱۰۰ سال) به رله مرو، کاتی ئه بولحه سه ن عه لی بن محمه د غه زالی لوگره ی ئه و

شاعیره ده که ویتته بیری نیشتمان، و بستویه تی له بوخاروه بگه ریته وه لوگهر جیی باو باپیرانی جا به شاعر فهرمویه تی:

بوخارا خوشتهر ئەز لوگهر خوداوه نداهه می دانی

وه لیکن کورد نه شکیه د ئەزدوغی بیابانی

ئێستاله سهرتا سهری ئیراندا کورد، ههیه و ئەشی بیژین هه موکورد بوین و بابه تاهیر عوریانیس سهر قافلە سالاری ئەده بیاتی کوردی یه. (په ره ی ۳۲ کوردانی گوران). شاری کورد، چوار محالی بهختیاری، دیی کورد له ئیسفه هان و پردی کوردی له نیژیک تاران له هه شتپه ر، دیی کوردان، له تاله قان، گوندی گه و ره به ناوی گوران هه یه که سی تاهه فه ی ئاهنگه ری کورد، هه دادی و کاویانی کورد، له وی ده ژین و خوین له ره گه زی کاوه ی ئاسنگه ر، ده ژمیرن، (کوردانی گوران په ره ی ۳۲) ئەوین، یائەوین ده ره کا، شیوه لیکه پرله داری میوه لای شه میران، لای تاران، وه نه ک، که ناوی مهیدانیکه له باکوری تاران، که لاک، خواری و سهروله نیوان تاران و که رج دایه، پارکی لاله که له به را ناوی مهیدانی جه لالی بووه، یادگاری هوژی کوردی جه لالی، هه ری می زه عفه رانیه ی شمیران که یادگاری هوژی گه و ره ی زه عفرانلوی کورد - ه، هه زار: هه وراز - ه و پلور، یاپلوره لای توئیلی ریگای گیلان و که می له و لاتره وه ئاو ئاسک هه یه که هه مو کوردین و فارس و اتایان نازانی، کوردانی گاوانی ده ماوه ند، که جابانی کوردی و ئەبو به سیرمه یمون بن جاوانی کوردی سه حابه ی محمه د ره سولوللا بون و فهرموده یان له و ئەقل کردوه (کوژانی فهره نگی زمانی کوردی (شه پۆل) و زریزه ی ریژین چاپی ۱۹۹۹ ز - هه ولیر ئاراس (شه پۆل)، که ری مخانی زه ند - ی کورد، کورد، که له ئیران، خوراسان، قوچان، هه زارمه سجیدی سنور، لای ئەفغانستان، مه شه هه د، سه بزوار، نه یشابور، قوم، که جور، نور، عه مارلو، رودبار، منجیل، قه زوین و... تاران وله هه ومه، کورد، هه ن، کورد، له تورکیه، ئیران، سوریه، عیراق، لوبنان، ئوردون، مبصر، ئوروپا ده ژین، له ئیران کورداوای لای ئیسفه هان، هه مام و ئەنباراوی یادگاری گه نج عه لیخانی زیک، کورد که له کاتی خویدا حاکمی کرمان و هه ری می، خو ره لاتی ئیران، بووه و که فی ئەنبارا وه که ی له کرماندا به سورب دا پو شاوه تا ئاوه که باش رابگری و دانه ده لی. و ئیستا هه مام و ئەنباراوی ئەو، بوته شوینه واری میژویی کوردانی ته ییوی که سولتان سه لاهه دین (۵۶۷ - ۵۸۹ ی مانگی)، کوردستان سه رزه وی به که، له ئاسیای خوراوادایه، کوردستان یه کی له ئوستانه کانی ئیران، کوردستان له به شی هه ومه ی بیه به هان دایه، کورد عه لی سیاسه ت زان و زانا، سه روکی مه جمه عی عیلمی دیمه شق، وه زیری فیژ کردن و باره ی تان

و ئەندامی مەجموعی عەرەبی یادشایی میصر، نوسەری خوتەتی شام، تاریخی ئەحمەد بن تولون و فەلا سیفە ی ئیسلام (۱۸۷۶ - ۱۹۵۳ ز -)، کوردکوی، یەکی لە بەشەکانی گورگان: (گولستان)، کوردون ویلایەتیکە لە بەشی باکوری کوردستان دایە، کورد مەهین لە ۶ کیلومتری باکوری سەرایی تەوڕێزدا، کوردی یانی زمانی، نەتەوهی کورد، کوردیان یەکی لە بەشەکانی شارستانی جەهرومە، کوردیان کە لە ۶۶ کیلومتری خوراوی حەسەن کیفی نەو شاری مازندەرانی، حەسەن کیفیش دیی یەکی کوردانە، شولی هۆزیککی گەورە کوردان ئیستا هەندیکیان لە جەهروم و ئەو ناوهدان. کوردو لە کوردانی ئاوارە قورته بەیە، و کوردو لە کوردانی ئاوارە ی ئیسپانیایە و پلە ی ژەنرالیسی هەبوو خانم کورد و جین، کە لە ۷۱۹ ی مانگی حاکمی فارس بوو و شیرازی زور ئاوەدان کردو تەو. لای سەر ریگای بیههەان بو شیراز دوچەم هەیه کە دو گوندی لە سەر بە ناوی کوردستانی سەری و کوردستانی خورای و چەمە ئاوە کەیش هەر بە ناوی کوردستان ناو دارە (تاریخ، جوغرافیای رەزمارا و فەرھەنگی موعین) ئەبو حەنیفە ی دینەو هەری کتیبکی بە ناوی تاریخی شەجەرە ی کورد، نویو (گەنجینە ی نوسخەکانی خەتی (ماتانا داران) ژمارە ی سەب ۶۲۲، وەر قە ی ۲۱ ب، ۵۱) روستەمخانی دۆبولی تاریخ نوی کورد لە (ئیشارا تولمەزاهب) - ی خویدا، نویو یەتی: کە ئەو کتیبە ئا. د. پاپازیان چەن سال بەر لە مەلە ماتا ناداران دیویەتی و ئەو خەبەرە ی راست کردو تەو کە ئەبو حەنیفە ی دینەو هەری تاریخی شەجەرە ی کوردی نویو. برواننە پەره ی ۹۴ کوردانی گوران و مەسەلە ی کورد لە تورکیە... گ. ب ئاکوپیف (هاکوبیان...) چاپی ئەو لە ۱۳۷۶ ی هەتاوی (شە پوئل) ۱۷/۸/۱۳۸۴ و ریکەوتی ۸ نوامبری ۲۰۰۵ ز - تاران و حەوتامە ی کە یهانی هەوایی تاران ۲۴ گولانی ۱۳۷۶ سیروسی ئیزەدی. (شە پوئل). شاری رەقە لە جزیرە ی کوردستانی بن دەس سوربەدایە و شاری گرینگ و خوش ئاوو هەوا و باسە فایەو کە و توتتە بە ستینی خوراوی ئاوی فورات و هارونە رەشید - ی عەببسی دەیکردە هاوینە هەواری خوئی و هاوینان لەو ی رای دەبوارد. ئەبو عەبدوللا تەبانی (۲۳۶ تا ۳۱۷ ی مانگی و ریکەوتی، (۵۸۰ تا ۹۲۹ ی زاینی) کە لە ئوروپادا بە (ئەلیتنوس All datynues) ناو دارە پەکی لە پزانایان و دانەرانی زانستی ریازی و هەیتەتەو یەکی لە کوردەکانی خەلکی شاری (رەقە) یە، ئەو زاتە عیلمی موحاسەبە ی موسەلە ساتی لەو ی کە لە سەردەمی (هپار خوی و بتلمیوس) هەبوو، فەترە لە پیشەو بوو و موسەلە ساتی لە باتی مورەبەعات بو زانین و حەللی مەساییل بە کاری بردو و (جەیبی زاویە) ی لە باتی قەوسی (هپار خوی) ی یونانی بە کاری بردو، هەر ئەو زاتە

کورد، پزرانایه له حیسانی موسه له سات نیسبه ته کانی نیز یک به وینه یی که له م سهرده مه دا به کار ده بری مورته بی کردوه (۱ و ۲).

1- F. T. Curtey: the invention of printing in chin a introduction. p.85.

2 - Barnes. History. p.113.

ته بانی له عیلمی هه یته تدا فره تر له (فه رغانی) ناودار تره و چل و یه کسال له کاری ته تریمی ره سده کانی، که به وردی و شه مول ناو داربون، کات و ساتی رابواردوه له ئاکاما، ره سده کانی خوئی به گه یشتنه نه تیژه که به وینه یی عه جبات. له نه تیژه یی روزگاری ته مروی ئیمه دا نیزیکه، بووینه زه والی ئیعتیدالی له سالدا (۵/۵۴) ده رجه و مه یلی ئیستیوایی فه له کی به (۲۳/۵۵) پله دیاری کردوه، بروانته 602 i. Sarton. و عه سری ئیمان ج ۲ ته مه دونی ئیسلامی له مه جموعه ی تاریخی ته مه دونی ویل دورانت ته رجمه یی ئه بولفاسم پایه نده). که هه یته ناسان له ورد بونه وه له کاری ره سده یی ئه جرامی ئاسمانیدا و سه بت و زه بتی ئه وه و ههروه هایش ته حقیقی هه یته تی بتلمیوس و موتالا کردنی کولفه کانی گوئی روز له چاخی مه ئمونی عه بیاسی دا به سه لمیترای کوره و ییه تی زه وی که ئه رد به وینه یی گوئی، پله ی جوغرافیای به هوئی ره سده کردنی گوئی روز له شاری سنچاره وه (که به کی له شاره کانی کوردستانه) به که لک و ره گرتن له بیرورای (ته بانی) ئه ندازه یان گرت. (بروانته تاریخی عولوم پیرو سو ته رجمه یی سارمی به نه قل له کتیبی و ه حده تی قهومی کورد و ماد، مه نشه، نیزاد و تاریخی ته مه دون له کوردستاندا به ته حقیقی حه بیبوللا تابانی چاپی ئه وهل ۱۳۸۰ ی هه تاوی تاران بلا فوکی گوسته ره. په ره ی ۲۹۷ تا ۲۹۸ - یازاتیکی وه ک ئینی وازیح ئه حمه د بن یاقوت جوغرافیایان که له (۲۴۸) وه فاتی کردوه و خه لکی شاری (خه لات) کوردستانی بن دهس تورکی تورکیه یه که نوسراوه کانی له زانینی جوغرافیادا زور گرینگ و له بهر چاون، یه کی له نوسراوه کانی ئه وزانایه کتیبی (ئه خباری ئومه ی سالمه، ناوی شان، تاریخی که بیرو مه شاکیله ی خه لک له روزگار یاندا)،

Arnold and cucl laume: Devauxll.395

به نه قل له تاریخی ته مه دونی ویلدورانت ته مه دونی ئیسلامی (په ره ی ۲۹۸ حه بیبوللا تابنی هه ر ئه وی) یازانای ناودار (بوشکه ست: Boshkast) که له کلکه ی سده ی یه که می مانگیدا ژباوه و چوته شاری مه دینه ی مونه وه ره و بوته ئوستادی کورسی عیلمی نه حوو زور زاناو ناودار بووه. له بزای ئه بو جه عفه ری خاریجی شه هید کراوه (بروانته فره هنگ و جوغرافیای عه مید تاریخی کومه لایه تی ئیران مورته زا راوه ندی ج ۳ په ره ی ۲۲۰ تاریخی ئه ده بیاتی ئه دوار براون ته رجمه یی عه لی پاشا صالح، (وه حده تی قهومی کورد و ماد هه ر ئه وی)، له کانی هاتی ئیسلام له (به رده و به نده و عه بد) له

کوردستانی ناوهندی و باکوری خوڤهه لاتی و خوڤهه لاتی کورده واریدا، خه بهروهه والی نه بووه و مهلا عهبدولقادر بن وهلید بن محهمه د جوتیار (جوتیر یا Juoter کوردی به و به واتای وهزیره). ئەم زانا کورده له نوسراوه کانی خویدا له سالی ۲۷۶ ی مانگی و ۱۱۲۱ ی زاینی رای گه یاندوه که گوندنشیانی کوردستان به شی له یه کهمین ئاوی نشینان بون که له روزگاری بهرده گی و ره عیبت بونیاندا، له خاوهن زهوی و زار، زهوی و ئەردیان ئیجاره کردوه و بونه ته، ده سکرد و بهوینهی ره عیبت و به ستراوه به خاوهن مولک، ئەوزاته نوسیویه تی: (ئه لحه مدو لیلیا وهلمینه کار خودیکا و خوویخاد خوزاد مستی ئاغای بی کورتا و ئیسلام داگرت ئینشائه لالا...) (وه حده تی کورد و ماد هه ره ئه وی)، گورگین که به ئازاو دلاوه رو زیره کی ناودار بووه، زیاتر له چوار ههزار سال زاروکت و نه وه و نه تیژهی ئەو له (لار) دا حوکومه تی سه ره به خویان هه بووه و هه یچ جوڤه گوریا نیکی به سه ردا، نه هاتوو و خو تبه به نیویان خویندراوه و سکه یان به نیو لیدراوه یا ئوعجوبه ی ده وران و نادره ی زه مان سه ره لقه ی ئاشقان، جه فاکیش و سه ر خیلی وه فاکیشانی میحنه ت ئەنده یش و پلینگگی کو یستانی مه شه قه ت، فه رهاد که له روزگاری خو سه ره و په رو یز خو ی نشان داوه له خیلی که له ور - ه. (که لاهور که په نجه ی له په نجه ی وه راندا هه مونا خونی وه ک خه زه لوهر هه لوهراند). بروانه شه ره فنا مه به کوردی. هه ژار و سه ره فنا مه ی فارسی به سه ره تای محهمه د عه بیاسی چاپی ۱۳۴۳ په ره ی ۳۱ و ۲۸ - تاریخ زانان نوسیویانه: که له ور له ره گه زی گو ده زی گیو - ه، که گیو له زه مانی کیانی دا حوکومه تی بابیلی له ده سا بووه، کوری گیو که به ناوی ره هام یا (مام ره هام) به فه رمانی به هه مه نی کیانی شام و ئور شه لیم و میسری بردوته، بن ده سی خوی و به ختونه سر ناز ناوی ئەم مام رهامی کورد بووه (په ره ی ۲۸ و ۲۹ ی تاریخی ئەرده لان به لیکو لینه وه ی مو حه قیق و مو ته رجیم و شاعیری کورد (هه ژار) چاپی ۱۳۸۱، تازه نیگا، تاران. یا زیاته دین حیسامه دین چه له بی که مه وه وی رومی له سه ره تای ج ۲ و ۳ و ۴ و ۵ و ۶ ی مه سنه ویدا زوری تاریخ کردوه و به ده ستگیر و پیری زانای زانیوه و چه له بی واژه یه کی کوردی یه و به واتای خوا و پا که. یا شیخ ئیبراهیم کرماشانی (وه فات ۳۳۷ ی مانگی) که فه ریده دین عه تار له ته زکه ره ی ئەولیبای خویدا له شه رحی خالی ئەو زاته دا فه رمویه تی (ئەو سولتانه ی ته سه ووف و بورهانی بی ته که للوف، ئەو ئیمامه ی زمانه، ئەو هومامه یه کدانه یه، ئەو خه لیله ی مه له کوته، روحانی شیخ ئیبراهیم شه بیانی ره حمه تی خوای له سه ر بی، ره حمه تی زور و زه وه ند، پیری بهر حه ق و شیخی مو تله ق بو). - سه فه وی یانیش که له (۱۵۰۲ - ۱۷۳۶) له ئیراندا حوکومه تیان کردوه، کورد و کوردزاده بون بروانه: شیخ سه فی و ته باره ش ئەحمه د کیسره وی چاپی ۲۵۳۵: ۱۳۵۵ ی هه تاوی،

صه فوه تو‌صه‌فا)، ئیحسان نوری پاشا له تاریخی ریشه‌ی نژادی کورد، تیه‌مورس - ی دیو به‌ند، له به‌شی چیروکی (فه‌ره‌یدون) ی کورد، له شانامه‌ی فیره‌ده‌وسی دا، به ناوی تیه‌مورس کورد، یادی کردوه، له و شوینه‌ی که دایکی فه‌ره‌یدون له‌ره گه‌زی ئه و قسه ده‌کا و ده‌لی:

تو بشناس مرز ایران زمین	یکی مرد بُد نام او آبتین
ز تخم کیان بود و بیداد بود	خردمند و گرد و بی آزار بود
ز تهمورس گرد بودش نژاد	پدر بر پدر برهمیداشت یاد.

م. ئه‌وره‌نگ ده‌لی: قسه‌کانی لیکۆله رو وردین ئیحسان نوری پاشاکه تیه‌مورس دیو به‌ند، سیوه‌مین پادشای پیشدادیانی له‌سروده‌ی فیره‌ده‌وسی دا به (کورد) زانیوه، راسته‌یانی نابی به (گورد) بزاندری و به پاله‌وان دابندری، چونکا تیه‌مورس سازاده بووه و به پیی داب و ده‌ستوری پاشایی، دوا ی باوکی چۆته سهر ته‌خت، جاکه‌ه‌وایی پاله‌وان نه‌بووه که له ریگای پاله‌وانی یه‌وه، به پله‌ی پاشایی گه‌بشتی یا له و ریگاو ناودار بوئی. به‌گیتی در از په‌لوانان گُرد پی زال زرکش نباید شمرد.

پروانه شانامه‌ی فردوسی و کوردشناسی م. ئه‌وره‌نگ په‌ره‌ی ۲۸ و ۲۷ چاپی ۱۳۴۶ تاران.

لیکۆله‌ران و میژوزانان له سه‌رئهم باوه‌ره‌ن بنچینه‌ی (پیشدادیان و کیان) که نموداری پاشایان و دلاوه‌رانی ئیرانی که و نارن، فیره‌ده‌وسی له شانامه‌دا له نوسراوه‌کانی په‌هله‌وی یه‌وه، وه‌ری گرتون یانی نیو‌نیشان و به سه‌رهاتی پاشایان و مه‌زن‌خانه‌دانی (پیشدادیان و کیانیان) له کتیبی دینی و عیلمی ئاو‌یستا نوسراوه و فیره‌ده‌وسی ئه‌وانه‌ی به ئه‌مانه ته‌وه نه‌قل کردوه. له دوسوره‌ی (فورقان و ق) له قورئاندا له مروگه‌لی که‌ناری چه‌می (رس): ئه‌ره‌س) به ناوی (اصحابُ الرِّس) ناوی بردوه، ره‌س یائ‌ه‌ره‌س چه‌میکه له ئازربایجاندا یه و باش ده‌زانی که بیجگه‌له زه‌ر ده‌شت پیغه‌مبه‌ری دیکه، پیشینه‌ی له و مه‌له‌نده‌دا نه‌بووه و نیه، له په‌ره‌ی ۲۹۶ ی کتیبی خولا سه‌ی کورد و کوردستان، به‌قه‌له‌می لیکۆله‌ری ناودار ئه‌مین زه‌کی (دائیتا) ی به چه‌می (رس: ئه‌ره‌س) داناوه وله دایره تولمه عاریفی دوکتور فه‌رید وه‌جدی له به‌شی واژه‌ی مه‌جوس و هه‌روا له دایره تولمه عاریفی بستانی و له کتیبی میله‌ل و نیحه‌لی ئه‌بولفه‌تح محمه‌د بن عه‌بدولکه‌ریم شارستانی، ئیبن خوردادبیه، بلازه‌ری، ئیبنی فه‌فیه، مه‌سعودی، هه‌مه‌ ئیسنه‌هانی، یاقوت، ئه‌بولفیدای ئه‌یوبی کورد، هه‌مو زه‌رده‌شتیان یه‌ئازربایجانی زانیوه و قوتبه‌دین شیرازی (۷۱۰ ی مانگی) له کۆبه‌ی په‌ره‌ی ۱۵۷ کتیبی حکمه‌تول ئیشراقی شیخ شیه‌به‌دین سوهره‌وردی شیخی ئیشراق (له کوردانی گه‌روس)، چاپی ۱۹۵۲ از و ۱۳۳۱ که له زه‌مانی زه‌رده‌شت

له بابته فهري-ی ئیژه دی و دو جیهانی ئیخشیجی و مینهوی قسهی کردوه و زهردهشت به فره زاناو دانا، ناو دهبا و به خه لکی ئازربایجانی ده زانی و کوردیش ده لین: ئاویستا به زمانی که ونارای کوردی یه و زهردهشتیش، چوته سهردهشت و سهردهشت، ههر زهردهشته و (ز) بوته (س) و له نیژیکی سهردهشت (ئاوی) ههیه، به کوردی پیی ده لین: ههیه تی که له کیوه کانی گهورکانه وه سهر چاوه ده گری و ههر له و ناوه دا گوندی به ناوی (هورموزا وا) و له و دیویش، به ره و سلیمانی (هورمون) ههیه، به یادی ئاهور موزدا و شه ری ئه و له گهل ئه هریمهن. برواننه کورد و کوردستانی ئه مین زه کی، سهرمایه ی هیدایه تی ئایه توللا شیخ محهمه د مهر دوخی کوردستانی، تاریخی ریشه ی ئیژادی کورد، ئیحسان نوری پاشا و گوڤاری (ههتاو) یا عیشقی میرزا محهمه د رهزای کوری حاجی ئه بولقاسمی کوردستانی، شاعیری نیشتمان ویست و ئیسلح ویست و نه ترس و بیباک (له دایک بونی له ۱۲۷۲ و شه هید بونشی له تاران له ۱۳۰۳ ی ههتاوی بووه.

شاری رهقه له جزیره ی کوردستانی بن دهس سوریه دایه و شاری گرینگ و خوش ئاو و ههوا و باصفایه و کهوتوته به ستینی خوراوی ئاوی فورات و هارونه رهشید - ی عه بیاسی ده یکرده هادینه ههواری خوئی و هاوتیان له وی راده بوارد. ئه بو عه بدوللا ته بانی (۲۳۶ تا ۳۱۷ ی مانگی و ریکه وتی، (۵۸۰ تا ۹۲۹ ی زاینی) که له ئوروپادا به (ئهلبیتنوس All datiyues) ناوداره په کی له پرزانیان و دانه رانی زانستی ریازی و ههیه ته وه یه کی له کورده کانی خه لکی شاری (رهقه) یه، ئه وزاته عیلمی مو حاسه به ی موسه له تاتی له وهی که له سهرده می (هپار خوی و بتلمیوس) هه بو، فره تر له پیشه وه بو و موسه له ساتی له باتی مور به عات بو زانین و حه للی مه ساییل به کاری بردوه و (جهیی زاویه) ی له باتی قهوسی (هپار خوی) ی یونانی به کاری بردوه، هه ره ئه وزاته پرزانیه له حیسانی موسه له سات نیسه ته کانی نیژ به وینه یی که له م سهرده مه دا به کار ده بری مور ته بی کردوه (۱ و ۲).

1- F. T. Curtey: the invention of printing in chin a introduction. p.85.

2 - Barnes. History. p.113.

ته بانی له عیلمی ههیه ته دا فره تر له (فه رغانی) ناودار تره و چل و یه کسال له کاری ته تزیمی ره سه ده کانی که به وردی و شه مول ناو دار بو، کات و ساتی رابواردوه له ئاکاماره سه ده کانی خوئی به که پشتنه نه تیژده که به وینه تی عه جبات

له نه تیژه وی روزگاری ئه مروی ئیمه دا نیژیکه، بو وینه زه والی ئیعتیدالی له سالدا (۵/۵۴) ده رجه و مه بلی ئیستیوایی فه له کی به (۲۳/۵۵) پله دیاری کردوه، که ههیه ته ناسان له ورد بونه وه له کاری ره سه دی ئه حرامی ئاسمانیدا و سه بت و زه بتی. ئه وه وه ههروه هایش ته حقیقی ههیه ته تی بنلمیوس و موتالا کردنی کولفه کانی گوئی روز له چاخی مه ئمونی

عه بباسی دا به سه لمینراوی کوره و یه تی زه وی که ئه رد به وینه ی گوپه پله ی جو جرافیا ی به هو ی ره سه دا کردنی گو ی روژ له شاری سنجاره وه (که یه کی له شاره کانی کوردستانه) به که لک و ره گرتن له بیرو رای (ته بانی) ئه ندازه یان گرت. (بروانسه تاریخی عولوم پیرو سو ته رجه مه ی سارمی به نه قل له کتیبی وه حده تی قهومی کورد و ماد، مه نشه، نیزاد و تاریخی ته مه دون له کوردستاندا به ته حقیقی حه بیوللا تابانی چاپی ئه وهل ۱۳۸۰ ی هه تاوی تاران بلا فوکی گو سته ره. په ره ی ۲۹۷ تا ۲۹۸ - یازاتینکی وه ک ئینی وازیح ئه حمده بن یاقوت جو جرافیاران که له (۲۴۸) وه فاتی کردوه و خه لکی شاری (خه لات) کوردستانی بن ده س تورکی تورکیه یه که نوسراوه کانی له زانیی جو جرافیا دا زور گرینگ و له بهر چاون، یه کی له نوسراوه کانی ئه وزانایه کتیبی (ئه خباری ئومه ی سالیمه، ناوی شاران، تاریخی که بیرو مه شالیله ی خه لک له روژگار یاندا)،

Arnold and cucl laume: Devauxll.395

به نه قل له تاریخی ته مه دونی ویلدورانته ته مه دونی ئیسلامی (په ره ی ۲۹۸ حه بیوللا تابنی هه ره ئه وی) یازانای ناودار (یوشکه ست: Boshkast) که له کلکه ی سه ده ی یه که می مانگیدا ژباوه و چو ته شاری مه دینه ی مونه وه ره و بو ته ئوستادی کورسی عیلمی نه حوو زور زاناو ناودار بووه. له بزایوی ئه بو جه عفه ری خاریجی شه هید کراوه (بروانسه فه ره ننگ و جو جرافیا ی عه مید تاریخی کو مه لایه تی ئیران مورته را راه ندی ج ۳ په ره ی ۲۲۰ تاریخی ئه ده بیاتی ئه دو ار براون ته رجه مه ی عه لی پاشا سالح، (وه حده تی قهومی کورد و ماد هه ره ئه وتی)، له کانی هاتنی ئیسلام له (به رده و به نده و عه بد) له کوردستانی ناوه ندی و با کوری خو ره لاتی و خو ره لاتی کورده واریدا، هاوالی نه بووه و مه لا عه بد و لقادر بن وه لید بن محمه د جو تیار جو تیر یا Juoter کوردی به و به واتای وه رزیره. ئه م زانا کورده له نوسراوه کانی خویدا له سالی ۲۷۶ ی مانگی و ۱۱۲۱ ی زانیی رای گه یانده که گوندنشیا نی کوردستان به شی له به که مین ئاوا یی نشینان بون که له روژگاری به رده گی و ره عیه ت بونیاندا، له خاوه ن زه وی و زار، زه وی و ئه ردیان ئیجاره کردوه و بونه ته، ده سکرد و به وینه ی ره عیه ت و به ستراوه به خاوه ن مولک، ئه وزاته نویسه تی: (ئه لحه مد و لیللا وه لمینه کار خودیکا و خوویخاد خوزاد مستی ئاغای بی کورتا و ئیسلام داگرت ئینشائه للاً...) (وه حده تی کورد و ماد هه ره ئه وی)

ره‌گه‌زی کورد:

هه‌ندی لایان وایه ده‌وی بلاق بونه‌وه‌ی نوسراوه‌کانی ریچ سرنجدان به‌کورد و میژوی نه‌ته‌وه‌ی کورد، زیاتر، په‌ره‌ی ساندو‌گه‌ریده‌کان، که‌وته‌ تیکۆشان و لیکۆلینه‌وه‌یی زیاتر بو‌نا ساندنی نه‌ته‌وه‌ی کورد. به‌لام شه‌وه‌ی راستی بی، کتیبی شه‌رفنامه، نوسراوی شه‌میر شه‌رفخان بدلیسی که‌ له ۱۵۹۶ دا نوسراوه. دیاره‌ مه‌به‌ستی شه‌میر شه‌رفخان له نویسی شه‌م کتیبه‌ گرینگ و پرپایه‌خه، ناساندنی کورد و میژوی نه‌ته‌وه‌ی کورد بووه، به نویسی شه‌م کتیبه‌ شه‌میر شه‌رفخان، توانیوه‌تی، سه‌رکه‌وتوانه‌ میژوی کورد له‌کونه‌وه، بنوسی، به‌لام له‌دیاری کردنی بنج و بناوانی کورد سه‌رکه‌وتنیک‌کی شه‌وتوی به‌دهس نه‌هیناوه، له‌سه‌ر چه‌ن بیرو بو‌چونی نالیک له‌ته‌ک یه‌کتیریندا، قسه‌ی کردوه و تیشکی خستۆته، سه‌ر سیان له‌وانه: ۱- یه‌کیک له‌وانه، شه‌فسانه‌ی (زوحاک) ئازیده‌هاکی خوین ژیریوی به‌زه‌یی و دژی مرو، که‌گویا دومار له‌سه‌رشانی رواوه، که‌ده بو‌میشکی مروی ده‌رخوارد، بدری، هه‌ر روژ ده‌بو‌دومرو سه‌ر ببردری و میشکه‌که‌یان له‌و دوماره هه‌لسون. تا دومرو، مرو دو‌ست به‌ناوی شه‌رمانه‌ک و گرمانه‌ک، به‌هاوییری یه‌کتر، میشکی مه‌ریکیان له‌گه‌ل میشکی مرو‌فیکدا، لیک‌ده‌داو یه‌کی له‌و مرو‌یانه، که‌ده‌بو سه‌ر ببردری ئازادیان ده‌کردو چه‌ند دانه‌په‌زو پوله‌یان پیی ده‌دا و پیمان ده‌وت: برو له‌و چیاو چرانه‌خوت بشاره‌وه‌و به‌شیرو رستی شه‌م ئاز له‌انه‌خوت به‌خیو بکه‌و روله‌شار یا ئاواپی مه‌که، نه‌بادا، ئازیده‌هاک، پیمان بزانی و سه‌رتان بیری، شه‌مانه‌یان به‌کورد، زانیوه. شه‌م چریکه و چیرۆکه، له‌شانامه‌ی فیرده‌وسی دا به‌شیر به‌یان کراوه و ورایشی گه‌یاندوه که له‌ئاخیریدا کاوه‌ی کورد، که‌له‌به‌راهه‌شت کوریان سه‌ربریو و میشکه‌که‌یان ده‌رخوارد ماره‌کانی سه‌رشانی زوحاک دابو، که‌هاتبون تا دو‌اکوره‌بچکۆله‌که‌ی بین، توره‌بوو نه‌راندی و پیش به‌روکه‌چه‌رمه‌که‌ی به‌روکی دا‌که‌ندوه‌هه‌روه‌ک ئالایه‌ک کردی به‌سه‌رنوکی داریکه‌وه‌و کردی به‌ئالای راپه‌رینی کوردان، به‌دژی ئازیده‌هاکی خوین ریژو مارز، له‌ئاکاما کاوه‌ی ئاسنگه‌ری کورد، سه‌رکه‌وت و به‌چه‌کوشی ئاسنگه‌ری یه‌که‌ی میشکی زوحاک پێژاند و به‌ها و کاری ئاپوره‌ی سه‌لک ده‌ستی فه‌ریدونی کوردی گرت و نایه‌بان ته‌ختی پاشایی روژ باو. -هیچ دوریش نه‌که‌فیرده‌وسی به‌گیرانه‌وه‌ی شه‌م شه‌فسانه‌په‌رله‌ده‌ردوژانه، ویستیتی مه‌زلومی نه‌ته‌وه‌ی کوردی شه‌م سه‌رده‌مه‌ی به‌ده‌س زالمان و مارزانی زه‌مان، له‌بن په‌رده‌ی شه‌م شه‌فسانه‌دا: نیشان دا بی (شه‌پۆل). -ده‌بی بلین: بی به‌لگه‌یه‌کی عیلمی و زانستی هه‌مو کتیب و نوسراوه‌ی کوردی یه‌کان شه‌م شه‌فسانه‌یان هیناوه و نویسیانه‌که‌شه‌م روداوه‌گرینگه‌میژوه‌ی کورد له (۱۲۳۴/۳/۲۱) پیش کوچی مانگی واتا ته‌قربه‌ن ۲۰۰۵ سال به‌رله‌زاین، روی

داوه. هه‌روه‌ها ئهم روژه هه‌ماو وواتای دیکه‌ی میژوی بو هه‌یه که له‌و روژه‌دا (نه‌ینه‌وا) که وتۆته بن ده‌س ئیمپه‌راتوری (ماد) و ئاشوریان له‌ شه‌را دوراندویانه و کورد خۆی به‌ زاروکت و نه‌وه و نه‌تیجه‌ی ماد و میدیا ده‌زانێ و له‌ و روژدا به‌ناوی (نه‌ورۆز) جیژن ده‌ گرن و پێی ده‌لێن: سه‌ره‌تای سالی کوردی و به‌هاری کوردی و به‌ر له‌ سال تازه‌ بونه‌وه، ئاگر له‌ سه‌ر لوتکه‌ی چیا به‌رزه‌کانی کوردستان، هه‌لده‌ن. ئهم جیژنه‌ نیشانه‌ی پێوه‌ندی کورد و گه‌لانی هه‌ندو ئوروپایه‌ چونکا، گه‌لانی گه‌رمانی، کولونی و سلافیش له‌ روژی ۳/۲۱ دا که روژو شه‌و به‌ رانیه، ده‌بن، به‌ناوی سه‌ره‌تای به‌هار ده‌یکه‌نه‌ جیژن و شادی.

۲ - دوه‌مین بیرورای ئه‌میر شه‌ره‌فخان له‌ شه‌ره‌فنامه‌دا، له‌ سه‌ر، رگه‌زوبنه‌ چه‌ که‌ی نه‌ته‌وه‌ی کورد، ئه‌وه‌یه‌ که‌ نوسیه‌تی: کورد، دوره‌ گه‌زه‌یه‌و له‌ تیکلاوی دیو له‌ گه‌ل به‌لقسیا په‌یدا بووه، - ۳ - له‌ جنوکه‌یه، دیاره‌ ئه‌مه، قسه‌یه‌ کی سازدراوه و ئه‌میر شه‌ره‌فخانیخ خۆی نه‌یشاردۆته‌وه‌ که‌ بنه‌ چه‌ که‌ی کوردی بو‌ دیاری نه‌ کراوه و رای گه‌ یاندوه، ته‌نیاخوا ده‌زانێ که‌ بنه‌ چه‌ که‌ی کورد، له‌ کویۆه‌ هاتوو، روژ هه‌لات ناسی نه‌مسای که‌، شه‌ره‌فنامه‌ی وه‌ر گه‌راوه، لای وایه، ئه‌و قسانه‌ بیدعه‌ت و ساخته‌ گین، بروانه‌ په‌ره‌ی ۵۴ تا ۵۹ کتیبی کورد، گه‌لی له‌ خسته‌ برای غه‌در لیکراو، له‌زاروکانی سولتان سه‌لاحه‌دین ئه‌ییوی کورد.

نوسراوی د. گویتنه‌ر، دیشنه‌ر Dr. Gunther descnber که‌ عه‌بدو سه‌لام به‌رواری له‌ ئه‌لمانی یه‌وه‌ کردویه‌ ته‌ عه‌ره‌ی و د. حه‌مه‌ که‌ریم عارف له‌ عه‌ره‌بی یه‌وه، هه‌ناویه‌ ته‌ سه‌ر زمانی کوردی چاپی دوه‌م ۱۹۹۹. ز - له‌ سالی ۲۳۵ به‌ر له‌زایین به‌رده‌ نوسیکی بزما‌ری له‌ ۱۸۸۴. ز. دوزراوه‌ ته‌وه‌ که‌ (تارامسین) پاشای ئه‌که‌د زال بونی خۆی به‌ سه‌رگه‌لانی چیا تو‌مار کردوه و دوا‌ی ماوه‌یه‌ کی که‌م کورده‌ کان له‌ نێژیک ده‌ر به‌ندی دیاله‌دا سپای (تارامسین) یان شکاندوه‌و خویان نیشاندوه‌ ته‌وه‌ (تیکلات - بیساری یه‌ که‌م له‌ سالی ۱۱۰ به‌ر له‌ زایین زال بونی خۆی به‌ سه‌ر (نه‌ته‌وه‌ی گو‌تی) به‌ر بلا‌ف دا تو‌مار کردوه، له‌و گه‌ران و پشکینانه‌دا که‌ له‌ (خرسباد) باکوری نه‌ینه‌وا ئه‌نجام دراو، له‌ کۆشکی (سه‌رگونی دوه‌م) له‌ سالی ۷۲۲ به‌ر له‌ زایین، یه‌ که‌مین به‌رده‌نوس دوزراوه‌ ته‌وه‌ که‌ ئاماژه‌ به‌ جلک و به‌رگ و ئاداب و رسومی گو‌تی یه‌کانی کردوه، که‌ هه‌مان کوردی ئهم روژگاره‌ن، جائه‌وه‌ یه‌ (ئایگشتید) له‌ روی ئه‌و به‌ لگه‌ نامانه‌وه، رای گه‌ یاندوه‌ که‌ کورد، نه‌وه‌ی ئه‌و گو‌تی و کار دو‌خانه‌ن و مینوریسکی پشتیوانی (ئایگشتید) ی کردوه و نوسیه‌تی: هه‌یج به‌ لگه‌ یه‌ ک بو‌ نادروستی ئه‌و قسه‌و به‌ لگه‌ نامانه‌، نییه‌، به‌ تایبه‌ت که‌س ناتوانی له‌ (موژوپۆ تامیا: (به‌ینه‌ نه‌ه‌ره‌ین: رافیده‌ین) دا له‌ نه‌ته‌وه‌ی کورد، که‌و ناراتر و قه‌دیمی تر، بزانی.

دوکتور محه‌مه‌د صالح ئیبراهیمی (شه‌پۆل) ۲۲/۱/۲۰۰۶. ز. تاران

سمکۆی مهزن

(؟ - ۱۳۰۹ ی هه تاوی، شنۆ) رابه‌ری کورده کانی شوژشگێر، سمایلاغای شکاک: سه‌ردار نوسره‌ت، کوری محهمه‌د ئاغا، کوری عه‌لیخان، کوری صادقخان، کوری جه‌غه‌رخان، کوری یه‌حیا به‌گ، کوری بداق سولتان حاکی به‌ریژ و خوشه‌ویست و هه‌میشه‌زیندوی (سابلاغ) مه‌هابادی موکری، جا دوا‌ی کوژرانی جه‌غه‌راغای برا گه‌وره‌ی سمکۆ به‌ ره‌شه‌کوژی به‌ ده‌ستوری (نیزام‌سه‌لته‌نه‌ مافی) والی ئازربایجان له‌ ته‌وریژ - سمکۆ له‌ ۱۳۲۳ ی مانگی گه‌یشته‌ پله‌ی سه‌روک و رابه‌ری هوژی شکاک که‌له‌ دو تایه‌فه‌ی ئه‌سلی (عه‌بدوویی و کاردار) پینک دی که‌ له‌ هه‌ریمی چه‌ریق، صومای، برادوست و سنجی له‌ هه‌ریمی ده‌ریاچه‌ی ورمی (له‌ نیوان ورمی و سه‌لماس دا) نیشه‌تیه‌جین (ئیه‌تیه‌سیایان ۱۱۹ و ۱۲۰ مه‌ردوویخ رو‌حانی ۴۹۷ - ۴۹۹).

سمکۆی مه‌زن له‌ سه‌ره‌تادا له‌ سا‌له‌ کانی هاو چاخ له‌ گه‌ل بزای مه‌شروته و ئازاوه‌ی ده‌س درێژی تورکی عوسمانی بو‌سه‌رسنور له‌ ۱۳۲۵ ی مانگی، سمکۆی مه‌زن په‌ریژ بو‌و فره‌ ناوی ده‌رکرد بو‌و (کیسه‌روه‌ی، ۴۶۶) به‌ تاییه‌ت له‌و سه‌رده‌مه‌ی واره‌سه‌کان ئازربایجانیان داگیر کردبو، زور به‌وزه‌و هه‌یت و هوتیان فره‌بو، سمکۆی مه‌زن به‌ نیوی فه‌رمانده‌ی کورده‌کانی ئه‌و ده‌وره‌، له‌ سه‌لماس به‌ پشتیوانی ئه‌و روسانه‌ی له‌و ناوچه‌بون، سمکۆیش وزه‌و هه‌یژ به‌ر فره‌ی په‌یدا کردبو (سازمانی ئه‌سناد: مه‌کو‌ی به‌لگه‌نامه‌کان... - ۱۸۰۱ / ۴۰۶) به‌و شیوه‌ که‌ له‌ پشتیوانی روسه‌کان بو‌ به‌ هه‌یزبونی خو‌ی که‌لگی وه‌ر ده‌گرت، تارا په‌رینی ۱۹۱۷ ز - که‌ وزه‌ و هه‌یژ روسه‌کان شکاو ئه‌و ره‌ژیمه‌گورا، سمکۆ خاوه‌ن ده‌سه‌لاتی فره‌ په‌ریژبو (کتیبه‌ سه‌وز، ۱۲، ۱۴۱ و ۱۴۲، موعته‌مه‌ دوله‌زاره، ۱۸۲) دوا‌ی کشانه‌وه‌ی روس له‌ ئیران، هه‌یژ مه‌سیحی یه‌ کوچه‌ره‌کان و کورده‌کانی روژاوا‌ی ورمی که‌ له‌ ژیر فه‌رمانه‌وا‌یی سمکۆی مه‌زن دا‌بون، ده‌سیان کرد به‌ په‌ره‌دان به‌ فه‌رمانه‌وا‌یی خو‌یان، له‌ سه‌ره‌تاوه‌ له‌ نیوان ئه‌و دو‌بزاوه‌، یانی وزه‌ خوازی مه‌سیحی یه‌ کوچه‌ره‌کان له‌ لایه‌ک و په‌ره‌سه‌ندنی وزه‌و هه‌یژ کورده‌کان له‌ لایه‌ دیکه‌وه‌، که‌ مه‌ترسی و نیگه‌رانیه‌کی به‌ روا‌له‌ت له‌ (ناو چه‌ که‌) به‌ دیه‌یتابو، دژایه‌تیه‌ک نه‌ ده‌بیندرا، ئه‌و ته‌شکیلاته‌ی که‌له‌ (موتته‌فیه‌تین) به‌جی مابو، کوچه‌ره‌ مه‌سیحی یه‌کان به‌ تاییه‌ت تایه‌فه‌ی جولۆ (جیلۆی ئاشوریان به‌ چه‌ک چۆل و ته‌قه‌مه‌تی خو‌یان ته‌تیار کردبو، تا بتوانن هه‌یژکی به‌رگیری و پاراستنی خه‌تی دیفاعی له‌ راست هه‌یژ تورکی عوسمانیدا، به‌ هه‌یژو به‌ قووه‌ت بکه‌ن ئه‌و هه‌یژه‌شیان دا‌بووه‌ ده‌س

سمکۆ تا له گهڵ سمکۆ و هیزری بن دهس ئه‌و، بتوانن هه‌روا پێوه‌ندی پێشینی خویان راگرن، تا ئه‌وکات و ساته‌ی که‌له‌ چاو پیکه‌وتنیکدا که‌ له‌ جو‌مادی دو‌ه‌می ۱۳۳۶ له‌ نیوان (بنیامین مارشیمۆن) پێشه‌وای دینی ئاشوری یه‌ کان و (سمکۆ) له‌ کۆنه‌ شاری سه‌لماس، کاره‌سات روی دا، مارشیمۆن و هاو ریکانی، له‌ ناکاو که‌وتنه‌ به‌ر هیزشی کورده‌ کان (ته‌وفیق، ۱۴ - ۳۶، موعته‌مه‌ دولوه‌ زاره / ۱ - ۱۰، ۴۱) دوا به‌دوای ئه‌م رو داوه‌ که‌ مارشیمۆن کوژرا، سمکۆ و هیزری پێشمه‌رگه‌ی ئه‌و به‌ره‌و شاری خو‌به‌ پاشه‌ کسه‌ رو‌یشتن، سه‌لماس و شاری و رمی و زوربه‌ی گونده‌ کانی ئه‌و ناوه‌ به‌ ئاگری قین و تو‌له‌ ئه‌ستاندنی ئه‌و ئاشوری و فه‌لانه‌ سو‌تیندران و کاو‌لکران. (ته‌وفیق، ۳۴ - ۴۱، موعته‌مه‌ دولوه‌ زاره، ۴۱ - ۵۶) باوه‌ کو هه‌ندی له‌ سه‌رچاوه‌ کانی ئاشوری، رایان گه‌یاندوه‌ که‌ ویلایه‌تی عه‌هد له‌ ته‌و‌ریژ، هو‌کارو بزوینه‌ری کوشتنی مارشیمۆن بو‌وه‌ و ده‌سی ئه‌وی تیا بو‌وه‌ (نه‌عیم، naavem به‌شی سی‌وه‌م، ورد werda ۵۲ - ۵۶، مارشیمۆن mar shimun، ۲۱) به‌لام له‌ به‌لگه‌ نامه‌ کانی ئیرانیدا به‌ لگه‌یی واکه‌ ئه‌وه‌ به‌سه‌لمی‌تی یا ئه‌وه‌ی که‌ سمکۆ له‌ و سه‌رده‌مانه‌دا هاوکاری له‌ گه‌ل حوکومه‌تی ئیران کردی، نابیند‌ری، له‌ راستیدا له‌ و هه‌ل و مه‌رجه‌دا که‌ نو‌بنه‌رانی موته‌ فیقین ئه‌ونه‌یان وزه‌ نه‌مابو تا بتوانن هیزیکی ناوچه‌یی ساز بده‌ن تاجیگای روسه‌ کان پرېکاته‌ وه‌وله‌م لایشه‌وه‌ هیزری سه‌ربازی عوسمانی خه‌ریک بو، ورده‌ ورده‌ ئازربایجان بکشی، ئا له‌ ئاوه‌ها ئال و گورپانیکدا که‌ له‌ و ناوچه‌دا به‌ دیهاتبو، گورپانی جم و جول و بزای سمکۆیش، ده‌شی له‌ چوارچێوه‌ی ئاوه‌ها گورپانیک‌دا، بنرخیند‌ری.

به‌ هاتنه‌ پێشه‌وه‌ی هیزری عوسمانی و دامه‌زرانی ئه‌وان له‌ ورمی له‌ کلکه‌ی شه‌والی ۱۳۳۶ که‌ بو‌وه‌ هو‌ی راکردنی هیزری مه‌سیحیه‌ کان و پاشه‌ کسه‌ی باقی ئه‌و مه‌سیحیا نه‌، به‌ره‌و هه‌مه‌دان و کرماشان، سمکۆیش بو‌چهریق گه‌رایه‌وه‌ (ته‌وفیق، ۵۷ - ۶۵، موعته‌مه‌ دولوه‌ زاره، ۱۸۴ - ۲۱۲) به‌ ته‌واو بونی جه‌نگی یه‌ که‌می جیهانی له‌ مانگی سه‌فه‌ری ۱۳۳۷ که‌ سپای عوسمانی له‌ خاکی ئیران ده‌رچو، له‌ملا شه‌وه‌ ده‌سه‌لات به‌ ده‌سان له‌ ئیراندا وره‌ی ئه‌وه‌یان نه‌بو‌که‌ بتوانن نه‌زمیک له‌ وه‌ریمه‌دا دا‌بین بکه‌ن، له‌ ئاکامدا وزه‌ و هیزری سمکۆ زیاتر گولی کردو خو‌ی قه‌وی تر نیشان ده‌دا، له‌وه‌ به‌دوا به‌ پێچه‌وانه‌ی ئه‌وه‌ که‌ حوکومه‌تی ئیران له‌ داب و ده‌ستوری ئاشتی که‌لکی وه‌ر ده‌گرت و جار به‌ جار ریکای و توویژ و ئاشتی ده‌گرت ته‌ پێش و جاری وایش هه‌بو‌که‌ ده‌ره‌تانی وه‌ گیرده‌ که‌وت، شه‌ری به‌ سمکۆ ده‌فروشت و به‌سپای قازاخه‌وه‌ په‌لاماری ئه‌وی ده‌دا هه‌روه‌ کو له‌ جو‌مادی دو‌ه‌می ۱۳۳۸ هیزشی کرده‌ سه‌ر سمکۆ، به‌لام له‌ راست هیزری پێشمه‌رگه‌ی سمکۆ خو‌ی پیی را

نه گیرا، له جم و جول کهوت و پیس تیشکاو هیژی سمکو نه ونه ی ترگولی کردو بووه هیژیکی بی هاوتای نهو ههریم و ثقیلمه، سمکو لهو بواره دا بیجگه له هوزی شکاک، زورینه ی کورده کانی نهو ناوه و هوزه کانی کورد، له دهوری نهو ئالا بون و نهو دهرفه ته یان قوز تبوه وه و حه زیان پیی ده هات.

له مانگی ره بیعی دوه مدا له (۱۳۳۹) سمکو به که لک وهرگرتن له دژودزایه تی سیاسی (رامیاری) له نیو دهسه و پوئل پوله کانی نیوشاری، به پیی یه کی له وانه که هاواری بو سمکو برد که بیته نیو شارو ههوساری ورمی بگریته دهس و نهویش شاری ورمی گرت ههس، به سه رنجدان به وه که مه سیحیه کان له رابوردودا له کاتی دهسه لاند، کوشت و کوشتارو تالان و برووی بهر فره یان له شارو ئاوایه کانداله و نیوه دا خستبووه سه رگازره ی پشت و داریان به سه ر به رده وه به جیی نه هیشتبو، سمکو بهو پهری وزه و هیزه وه خوئی له ویدا دی، جا دوای ماوه یه ک به په له و و به له ز به ره و باشور، ئازوتی و له نا قینی مانگی ره زبه ری ۱۳۰۰، سابلاخ: (مه هاباد) ی گرت و له به ره کانی دیکه ی سپای حوکومه تی دا هیژی نه وانی بهر په رچه دایه وه، بووینه له ئاواپی قز لجه له (ریبه ندانی ۱۳۰۰) و له میاند او دا له (جو زه ردانی ۱۳۰۱) که زه ره رو کو سپی فره قورس له سپای حوکومه ت درا (جیهانبانی ۱۲۲ - ۱۴۹) به لام کاتی به سه ره په رستی ره زاخان سه رداری سپا، سپایی یه کدهس و یه ک دهنگ ساز دراو نهو سپا نویه له دهس شو ز شگیرانی گیلان، و چانیکیان دا و هه ندی حه سانه وه، خویان بو هیژش بو سه ر سمکو و یارانی نهو سازدا و له و لاشه وه له ته ک مسته فاگه مالی تورک بو له نیو بردنی بزای سمکو، سازاو تا قمیکی به سه ره په رستی (مومتاز ولده و له) نارده تورکیه، هاوکات له گه ل سازانی تاران و ئانکارا (ثیعتی ماد موقه دهم، ۹۳ - ۹۶) بو ژاندنه وه ی سپا و دامه ز راندنی واحید گه لی هیژی شه رکه ر، بو شه رگه به دژی سمکو، که سپای ئیران نهو سه رده مه که وتبوه بن فره مانره وایی (نه مانوللا میرزا جیهانبانی سه رتیب) و له نا قینی مانگی گه لاویژی ۱۳۰۱ هیژش به دژی سمکو ده سی پیی کرد. له کاتیکدا به شی فره له هیژی دهوله تی له شه ره فخانه موکی خوارد بو و سپا یه کیش به ره وشاری (خو) ره وانه کرا و هه روا له میاندوا و له باشور، هیژی شه رکه ر دامه ز ریندرابون، هیژی نه سلی به دژی سمکو له ۱۲ مانگی پوشه ر له لای ته سو جه وه ده سی پیکرا، هه رچه ند کورده کان میزانه و شیرانه، به رگیری و به ره وانیان ده کرد، به لام هیژی شه رکه ری حوکومه تی چون ته یارتر بون، به ره به ره چونه پیشه وه و له ۱۸ ی مانگی پوشه رکه (دیلمه قان) یان دا گیر کرد، به ره وانی سکمویان له وره، خست و تی شکان، وه له ۲۱ پوشه ردا چه ری قیشیان دا گیر کردو پیگه ی بنه ره تی سمکو که وه ته بهر

تالان و بروی سپای رهزاخان (جیهانبانی، ۱۸۵ - ۲۶۲). له حالیکدا دواى دهیان سال شهرو کوشت و کوشتار له ورمی و سهلماس و نهو ناوه، کهم کهم نهو ناوچه و دهوهره، کهو تهوه دهس حوکومه تی ئیران، سمکو که تا ههزار پیشمه رگه یه کی به دهوهره وه، ما بو له بهرزا یه کانی خاکی کوردستانی دابه شکر اوی نیوان ئیران و تورکیه دا له گهل سپای تورک و ئیران خه ریکی جهنگ و بهرهنگاری بون و سه ره نجام به دهس تورکانی داگیر کهری تورکیا له مانگی ره زبهری ۱۳۰۱ تی شکان و سمکو چو بولای مه لیک مه حمود حه فید بو شاری سلیمانی له عراق (مه کو ی به لگه نامه ... - ۳۴ و ۲۱ و ۱۸/۱۸۰۹، جیهانبانی ۲۶۳ - ۲۶۵) که له و نافینه دا ئینگلیسه کان پالو په ستویان داو نه یان هیشته که شیخ مه حمود - ی نه مر یارمه تی بداو مه لیک مه حمودیش به دهس دهوله تی بدریتانیا وه گیری خوار دبوونه ی توانی به هانای سمکو وه بیچی، به تایبته دواى نه وه ی نه یاله تی موسل به گزی و فزی لکیندرا به عیراقه وه دهوله تیکی دهس کرد و دهس نیشانی عربی وه ک عیراقی خویناوی، به لکاندن چهن ئوستانی کوردنشین وه ک (موسل، سلیمانی، کهرکوک، ههولیر و دهوک و...) له بهر خواردنی نهوتی کوردان، نهو عیراقه ی ساز داو به زوره ملی نیشتمانی کوردی پیوه لکاند. جادواى نه م گزیکاران و خو دامه زراندنی ئینگلیس له بهغا (کو نه نیشتمانی نه ته وه ی کورد). - جا تورکی عوسمانی و سپای ئینگلیس و رهزاخانی ئالاشتی پوخله وی له ههرسی لاوه هیرشیان ده کرده سهر سمکو، نهویش له چیاو چروپر له دارو دهوه نی نیشتمانی کوردان، له م چیا بو نهو چیا شه رگه ی ساز ده داو کیوه بهر زو ته ره زه کانی کوردستان، زور به دل سوژانه وه په نایان ده دا و جینگایان بو پشودان و مانه وه بو سمکو ده رازانده وه (مه ک داوال Mc Kdowall... ۱۱۵ - ۱۸۱). جا سمکو دواى ته قا لایه کی فراوان بو نه وه ی بتوانی له گهل ئینگلیسه کاندا بکه ویته و توویژ کردن به لکو ریگایه ک بو ئازادی کورد و کوردستان بدوزیته وه له پایز و زمسانی ۱۳۰۱ که ئینگلیسه کان ئاماده نه بون له گهل سمکو دا بئاخوین، له تاوسانی ۱۳۰۲ ی هه تاویدا له نیوچیا کانی نیشتمانی کوردستان خوئی نیشان دا و تورکی عوسمانیش له ههوله وه له بیری نه وه دا بو تابه لکو دلی سمکو به جی بینی و فریوی بدا (راگه یاندنی راپوتی سیاسی... Iranpolitical diaries ۳۱۲/۶، ۴۴۶، ۵۵۸ و ۱۹۸/۷) دهنگ و باس و راپورته کان له ۱۳۰۳ ی هه تاویدا، له وه ده دوان که سمکو له نیوچیا کانی دابه شکر اوی کوردستانی نیوان حوکومه تی ئیران و تورکی عوسمانی دایه و له وه ده چو له گهل تورکیه له توویژدایه (هه ره نه وه ۱۵/۷، ۶۵، ۹۵۸ - ۹۹۵) دیاره دوا به دواى نه وه بوکه خاوه ن ده سه لآتانی نیزامی ئیران و ایان به باش زانی که له گهل سمکو دا ئاشتی